

**KASARMINMÄKI
LIVING LAB**
toimittanut Jorma Fagerström

Kasarminmäki Living Lab 2014

Taitto: Mira Viertokangas
ja Johanna Kuusisto

Kuvitus: Hilla Hyppönen

Graafit: Johanna Kuusisto

Ulkoasun ohjaus: Tarja Brola

Oikoluku: Leena Mäkelä-Marttinen

Kasarminmäen kampuksen sisätila -ja
ulkokuvat: Kymenlaakson Ammatti-
korkeakoulun kuva-arkisto.

Tammerprint 2014 Tampere

Kymenlaakson Ammattikorkeakoulun
julkaisuja. Sarja A. Nro 52

Copyright: Kymenlaakson
Ammattikorkeakoulu

Kustantaja: Kymenlaakson
Ammattikorkeakoulu

Paino: Tammerprint Oy, Tampere 2014

ISBN: (NID.): 978-952-306-052-4

ISBN: (PDF): 978-952-306-053-1

ISSN-L: 1239-9086

ISSN: 1239-9086

1

Tekijät

2

Elämän
laboraatio?

3

Kenelle?

4

Living
Lab?

5

Mikä ihmeen
KassuLives?

6

LCCE
Käyttäjä-
lähtöistä?

7

Yhteistyössä?

8

Pihalla?

9

Mitä
mieltä
Living Lab
-casesta?

10

Living Lab
-tarjooma?

11

Case
esimerkit?

12

Uusia
ratkaisuja
Living
Labilla?

Kuvaaja: Hilla Hyppönen

Petteri Ikonen,
rehtori

Johanna Kuusisto,
opiskelija

Sanna Haapamäki,
lehtori

Sinikka Ruohonen,
yliopettaja

Minna Ikonen,
projektipäällikkö

Heta Vilén, yritys yhteistyösuunnittelija

Ari Utraiainen,
toimitusjohtaja

Marjo Suviranta,
lehtori

Marja-Liisa
Neuvonen-Rauhala,
koulutusjohtaja

Tiina Hatakka,
opiskelija

Jenni Kuitunen,
opiskelija

Jan Kettula,
lehtori

Leena Mäkelä-Marttinen,
yliopettaja

Tarja Brola,
lehtori

Mira Viertokangas,
opiskelija

Sini Taimela,
pt-tuntiopettaja

Hilla Hyppönen,
opiskelija

Jorma Fagerström,
lehtori

Kyminlaakson Ammattikorkeakoulu Oy:

- 4300 opiskelijaa
- 320 henkilöstöä
- 4 koulutusala:
  - kulttuuri
  - liiketalous
  - sosiaali- ja terveys
  - tekniikka ja liikenne
- 2 kampuista: Kouvolan ja Kotkan kampukset
- 30 miljoonan liikevaihto
- Omistaja Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulu Oy

Elämän laboraatio?

Petteri Ikonen

Living Lab:it ovat avoimia kehittämisalustoja, jotka tarjoavat tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiopalveluja tosielämän ympäristöissä. Lähtökohdiana on käyttäjävetoinen TKI-toiminta sekä uusien palveluiden ja tuotteiden synnyttäminen rikkaassa yhteistyössä kansalaisten, yritysten, julkisten toimijoiden ja tutkijoiden kesken.

Käyttäjätvetoinen ja ihmiskeskeinen Living Lab -toiminta kansallisine ja kansainvälisine yhteistyöverkostoineen avaa uusia mahdollisuuksia ammattikorkeakouluille osana alueellista kehittämistoimintaa. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu toimii osaamisalueidensa pohjalta asiantuntijuuksien orkestroijana yhdistämällä alueen vahvat veturialat, kuten

uusitutvat energiamuodot, palvelumuotoilun uudet avaukset sekä pelillistämisen tuomat runsaat mahdollisuudet.

Kyamkin Living Lab -toiminta tuo sekä palveluiden loppukäyttäjät ja kansalaiset että opiskelijat innovaatiotoiminnan keskiöön. Loppukäyttäjät ovat aktiivisessa roolissa koko TKI-prosessin ajan. Opiskelijat toimivat kehittäjinä ja uuden tiedon tuottajina yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Opiskelijoille Living Lab tarjoaa ainutlaatuisen tilaisuuden olla kehittämässä uudenlaista innovaatiotoiminnan kulttuuria. Tämä mahdollistaa syvällisen ja käytännönläheisen osaamisen kehittämisen myös kestäväen kehityksen ja hyvinvoinnin näkökulmista.

Jorma Fagerström

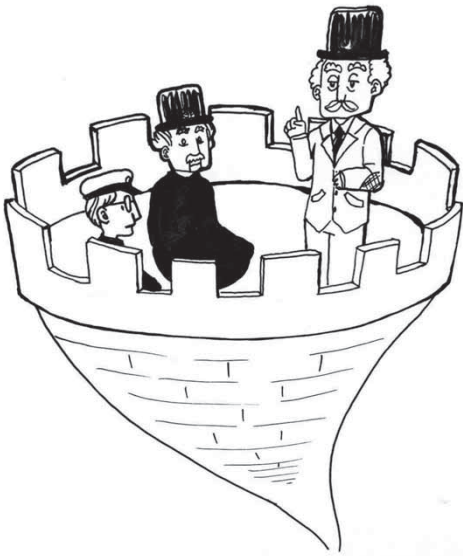
Tekijät toivovat käsissäsi olevan julkaisun kykenevän välittämään osan niistä kokemuksista ja ajatuksista, joita erilaisten Living Lab -opetusprojektien parissa ja hankkeen puitteissa on kolmen vuoden aikana syntynyt. Hankkeen suunnitteluvaiheesta lähtien keskeisenä päämääränä on ollut integroida hankkeen eri osa-alueet tiivistä opetukseen. Niin hankkeen koordinoimisissa kuin sen eri caseissa ovat vahvasti olleet mukana Kymenlaakson ammattikorkeakoulun opiskelijat ja opettajat.

Opiskelijat, opettajat ja projektihenkilöstö ovat olleet käynnistäviä voimia ja kehittäjiä hankkeen aikana toteutetuissa caseissa. Mutta ilman käyttäjien osallistumista kehitystyöhön ei ole Living Lab:ia. Sitä ei myöskään ole ilman kehittämistä haluvia yhteistyökumppaneita, hyödyntäjiä, eikä ilman mahdollistajaa, tämän kirjan tapauksissa, Kasarminmäki Living Lab:ia ja Kymenlaakson ammattikorkeakoulua. Käyttäjä + kehittäjä + hyödyntäjä + mahdollistaja = Living Lab. Yksikään taho ei yksin, eikä kaksin,

Loppukäyttäjällä tarkoitetaan kuluttajaa, jonka käyttöön tuote tai palvelu on tarkoitettu.

pysty tekemään Living Lab:ia, vaan siihen tarvitaan kaikki edellä mainitut tahot. Kiitos hankkeen saavutuksista kuuluu siis kaikille mukana oleille!

Korkeakoulujen ja yliopistojen toimintaan helposti liitetään käsite norsunluutorni, jolla tarkoitetaan muun muassa toiminnan etääntymistä sen todellisesta kohteesta. Ammattikorkeakouluille asetetun tovelistan huipulla on käytännönläheinen, niin työelämän kuin ihmisten arjen lähellä oleva, tutkimustietoa soveltava toiminta. Tämän vuoksi Living Lab osuu ammattikorkeakoulutoiminnan nenän päähän, ja siksi Suomen ammattikorkeakouluissa on viime vuosina kehitetty ja käytetty Living Lab -toimintamallia. Ammattikorkeakoulujen tehtäviin kuuluu alueensa kehittäminen. Koulujen tulee toimia kiinteässä vuorovai- kutuksessa alueen yritysten, viranomais- ten ja kolmannen sektorin*, sekä ennen kaikkea näiden tuottamien palveluiden käyttäjien kanssa.

Kirjoittajat ja kuvittajat ovat onnistuneet, jos kirja tarjoaa sanomansa ymmärrettävästi ja lukijaystävällisesti. Toivomme että jo pelkkä lyhytkin lukuhetki tai silmäily selventäisi Living Lab -käsitteeseen tör- männeellä heränneitä kysymyksiä. Kirja on suunnattu kaikille, jotka haluavat lisää potkua kehittämisyyöhön ja innovointiin. Kohderyhmänä ovat tulevat käyttäjät, hyödyntäjät kehittäjät ja mahdollistajat. Toivomme kirjan herättävän mielenkiin- non toimintamalliin myös niiden lukijoiden joukossa, joille Living Lab -käsite on tunte- maton uusi tuttavuus.

Kirjan tekijät tuskin loukkaantuvat, jos kat- son heidän olevan yhtä vähän Living Lab -asiantuntijoita kuin sanaparin Living Lab tarkoittavan oikeaa laboratoriota. Tässä yhteydessä voisi oikeamminkin esittää kysymyksen: kuka tuotteen tai palvelun kehittämisessä on se todellinen asiantun- tija? Onko se työn tilaaja, asiakas, konsultti vai käyttäjä? En tiedä, mutta hyvänä vai- htoehtona pitäisin käyttäjää. Oikea vastaus lienee: kaikki edellä mainitut yhdessä muodostavat asiantuntijuuden. Tässä pii- lee Living Labin hienous – osallistavassa ja yhteisöllisessä toiminnassa.

Living Labin sosiaalinen
ja yhteisöllinen
ulottuvuus edistää
ammattikorkeakoulujen
tunnettavuutta alueen
toimijoiden ja asukkaiden
keskuudessa

(Living Lab ammattikorkeakouluissa, 2012)

Kirjaprojektissa mukana olleita ehkä parhaiten kuvastaa innostus oppia uutta ja löytää välineitä ja menetelmiä tehdä asioita paremmin. Tekijöillä on myös runsaasti ymmärrystä yhdessä tekemisen merkityksestä menestyksen saavuttamisessa. Tekijöiden enemmistö on muotoilijoita, jotka ovat toimineet muotoilun piirissä niin koulutuksessa kuin työelämässä. Lukijan onneksi joukossa

on äänekkäänä vähemmistönä myös muiden alojen, kuten liiketalouden edustajia.

Itselleni Living Lab konkretisoitui syksyllä 2010, kun Kymenlaakson AMK:n uutena koordinaattorina astuin remmiin 13 suomalaisen ammattikorkeakoulun yhteiseen Ammattikorkeakoulujen neloskierre -hankkeeseen. Aika Kyamkin koordinaattorina ja Kasarminmäki Living Lab -hankkeessa ovat saaneet minut vakuuttuneeksi vuorovaikutteisen ja osallistavan kehitystyön voimasta etsittäessä uusia ja innovatiivisia ratkaisuja. Suuret kiitokset kaikille niille neloskierteessä mukana olleille, jotka tuolloin ottivat opastavaan huomaansa yhden silloisen epäilijän.

Suuren osan kirjan kirjoittajista ollessa muotoilijoita ja kategorisesti ajatellen, visuaalisesti ilmaisia ja kirjoituskammoisia henkilöitä oli kirjan alkuperäinen tavoite olla enemmänkin "kuvakirja", joka sisältää asiayhteyden salliessa mahdollisimman paljon piirustuksia, kuvia ja grafiikka. Kirjoitusprosessin aikana tosin huomattiin meissä jokaisessa piilevän pienen kirjoittajan, kunhan ensin usein esteeksi nousevat itsekriittisyys

*Diskurssi-sana tulee ranskan sanasta discours, 'puhe', 'esitelmä', 'juttelu', 'jaarittelu', joka puolestaan on peräisin latinan sanasta discursus, 'ympäriinsä juokseminen'.

*Vapaaehtoissektori (myös kolmas sektori) on yksityisen sektorin, julkisen sektorin ja perheiden väliin jäävä yhteiskunnallinen sektori, jonka tunnuspiirteitä ovat voittoa tavoittelematon talous ja organisaatioiden tai ryhmien sosiaaliset (yhteiskunnalliset) tavoitteet. Vapaaehtoissektorin toimijoita ovat muun muassa yhdistykset, osuuskunnat ja säätiöt (Wikipedia, 2013)

Ammattikorkeakoululaki 5 §

Yhteistyö toimintaympäristön kanssa: Ammattikorkeakoulun tulee tehtäviään suorittaessaan olla erityisesti omalla alueellaan yhteistyössä elinkeino- ja muun työelämän sekä suomalaisten ja ulkomaisten korkeakoulujen samoin kuin muiden oppilaitosten kanssa.

(Ammattikorkeakoululaki. 2003)

Kuvaaja: Hilla Hyppönen

ja täydellisyys tavoittelu heitettiin romukoppaan. Tämän vuoksi kirjan lukija ei lopullista versiota selaillessaan selviä pelkästään kuvia katsellen. Vaikkemme itse aivan kaikki ole internet-ajan sukupolvea, uskomme portaaleissa esiintyvien elementtien ja lyhyiden tekstiosuuksien tehokkuuteen tiedon omaksumisessa. Olemme myös halunneet pukea useat artikkelit dialogin muotoon. Tämä siksi, että dialogi proosakirjallisuudessakin on usein keveämpää ja helpommin yhdistettävissä arkitodellisuuteen.

Olemme myös pyrkineet ilmaisemaan asiaamme ilman ammattislangia – jargonia. Koska kaikesta huolimatta emme tässä ole onnistuneet, olemme joitakin käytettyjä termejä avanneet sivuilla esiintyvillä tekstilaatikoilla. Myös jotkin käsitteet ja ei suoraan asiaan liittyvät mutta kokonaisuuden ymmärtämisen kannalta tärkeät asiat on irrotettu leipätekstistä omiksi tietoisuuksi.

Vaikka kirjan lukujen otsikot ovat kysymysmuodossa, toivomme ettei kirjasta etsitä täydellisiä vastauksia ja absoluuttisia totuuksia. Niitä varten on muuta kirjallisuutta ja lähteitä. Me haluamme kokemuksiamme ja ajatuksiamme heijastaen tuoda osuutemme käyttäjälähtöisen muotoilun ja kehittämisen diskurssiin*. Toivomme kirjan innostavan niitä, jotka ovat ottamassa askelta kehittämistoiminnan suuntaan ja etsimään kysymyksiä sekä vastuksia yhdessä tulevien käyttäjien kanssa.

Sanna Haapanen ja Jorma Fagerström

Living Lab?

Artikkelissa keskustellaan Living labin peruskäsitteistä, Living lab -toimintamallin käyttämisestä korkeakouluopetuksessa sekä sen soveltamisesta opetusprojekteissa. Samalla keskustelijat tuovat esiin näkemyksensä siitä, mitä Living Lab on ja mitä käyttäjän toiveet ja tarpeet huomioiva muotoilu on muotoilijan koulutuksen näkökulmasta. Keskustelua käyvät Sanna ja Jorma.

Jorma: Muotoilun koulutuksessa on Suomessa aina vahvasti nojaututtu käyttäjäkeskeiseen ja -lähtöiseen muotoiluun. ”Muotoilija on loppukäyttäjän puolestapuhuja”, kuten kollegamme on asian kiteyttänyt. Joidenkin opiskelijoiden suhtautumisessa käyttäjälähtöisyyteen on aistittavissa epäilyä oman muotoilijan tilan kaventumisesta. Itse pyrin opetustyössä osoittamaan, että käyttäjänäkökulman huomioiminen ennemminkin avaa mahdollisuuksia ja rikastaa muotoiluprosessia.

Sanna: Käyttäjiä tutkimalla ja heidän maailmaansa tutustumalla muotoilija saa arvokasta tietoa siitä, miten esimerkiksi uusia teknologioita voitaisiin hyödyntää loppukäyttäjää kiinnostavalla ja heitä miellyttävällä tavalla. Tuotekehitystiimissä työskennellessään muotoilija on monesti se lähimpänä käyttäjää oleva osapuoli, ja jos muotoilija ei tuo esille käyttäjän näkökulmaa, voi se jäädä huomiotta. Markkinoinnin puolelta saadaan tietoa asiakkaiden kulutustottumuksista ja niin edelleen, mutta ei todellista käyttäjän näkökulmaa.

Jorma: Käyttäjälähtöisen tutkimus- ja kehitystoiminnan rinnalle Suomeen lanseerattiin 2000-luvun alussa Living Lab -konsepti. Olet ollut mukana ohjaamassa opetusprojekteja, joissa on käyttäjätietouden ja -kokemuksen hankkimisessa hyödynnetty Living Lab (myöhemmin LL) -toimintamallia. Mitä uutta tai erilaista aikaisempiin käyttäjätiedon keruun menetelmiin verrattuna LL on mielestäsi tuonut?

Sanna: Käyttäjäkeskeisessä ja käyttäjälähtöisessä tuotekehityksessä on käyttäjä otettu mukaan tuotekehityksen eri vaiheisiin ja parhaassa tapauksessa käyttäjäedustajat ovat kulkeneet tuotekehityksen mukana koko tuotteen suunnittelun ajan. Uskallan kuitenkin väittää, että näkemyksen ja tiedon hyödyntäminen on keskittynyt johonkin yksittäiseen tuotesuunnittelun vaiheeseen, tyyppillisimmillään tiedonhakuun tai tutkimukseen. Tämän jälkeen käyttäjien

User-centered = käyttäjakeskeinen

User-driven = käyttäjälähtöinen

End user = loppukäyttäjä

Käyttäjäpooli = käyttäjäverkosto

Käyttäjätapaaminen, käyttäjien kohtaaminen = tilaisuus jossa ainakin käyttäjät ja kehittäjät ovat läsnä

Käyttäjakeskeinen ja käyttäjälähtöinen suunnittelu menevät arkipuheessa usein sekaisin. Käyttäjakeskeisellä tarkoitetaan suunnitteluprosessia, jossa suunnittelun kohde tunnetaan ennalta (esim. Seniorikaluste case), kun taas käyttäjälähtöisessä suunnittelussa tätä suunnittelun ongelmaa ei rajata ennalta, vaan erilaisten ideoiden toivotaan nousevan esiin käyttäjiltä (esim. koulujen pihat case)

hyödyntäminen on vähenevän ajan paineessa jokseenkin unohdettu. LL:ssa käyttäjät pyritään systemaattisesti osallistamaan koko kehittämisprosessin kaikkiin eri vaiheisiin. LL:ssa korostuu se, kuinka käyttäjäedustajat parhaimmillaan ovat tuotetta, järjestelmää tai palvelua kehittävä tiimin "jäseniä" koko tuotekehitysprosessin ajan.

Jorma: Käyttäjät ja käyttäjälähtöisyys on Living Labin ytimessä, sen yksi kulmakivistä (ks. Living Labin peruselementit kuva/sivu). Käyttäjien innostaminen ja sitouttaminen kehitysprosessiin on yksi LL-toiminnan keskeisimmistä haasteista. Käyttäjien rekrytointi vaatii tiedottamista ja markkinointia sekä käyttäjäpoolin rakentamista ja ylläpitoa. Tämän puolen merkitys ymmärretään ja siihen panostetaan, mutta se mitä käyttäjien kanssa tehdään ja kuinka heidät saadaan oikeaan tunnetilaan käyttäjätapahtumissa, vaatii mielestäni vielä paljon pohdintaa ja kehittämistyötä.

Sanna: Liz Sandersin mukaan (ks. Sandersia mukaileva kaavio seuraavalla sivulla) käyttäjätieto sisältää eri tasoja. Monesti se, mitä käyttäjistä saadaan irti, on vain jäävuoren huippu. Pitäisi päästä paljon syvemmälle, jotta voitaisiin todella tietää asioita, joita käyttäjät eivät välttämättä itsekkään tiedosta saati osaa pukea sanalliseen muotoon. LL:n yhteydessä puhutaan käyttäjien osallistamisesta tai siitä, miten loppukäyttäjät voivat osallistua kehittelyyn yhdessä ammattilaisten kanssa. Mitä tällä osallistamisella sinun mielestäsi tarkoitetaan ja kuinka se vastaa edellä esittämäni haasteeseen käyttäjätiedon keräämisestä?

Jorma: Sanderssia mukailevan kaavion mukaisesti toivottu käyttäjätieto ja menetelmät eivät kohtaa, kuten itsekin toteat. Haastattelut ja perinteiset tutkimusmenetelmät on siirrettävä sivuun ja käytettävä luovuutta uusien menetelmien kehittämiseen ja olemassa olevien soveltamiseen. (Menetelmiä on varsin ansookkaasti lueteltu Living Lab ammattikorkeakoulussa -käsikirjan luvussa 7).

Osallistumisen ja hiljaisentiedon merkitystä voisi miettiä seuraavan kysymyksen avulla: Kummassa seuraavista kahdesta karrikoidusta tapauksesta saavutetaan tarpeita ja toiveita parhaiten vastaava lopputulos? 1. Arkkitehti

suunnittelee itselleen talon ja valvoo itse sen rakentamista. 2. Asiakas tilaa arkitehdiltä suunnitelmat avaimet käteen periaatteella ja aloituspalaverin jälkeen jää odottamaan sisäänmuuttoa uuteen kotiin.

Sanna: Lisäksi tähän LL tematiikkaan liitetään se, että kehittäminen tapahtuu tosielämän ympäristöissä, eli siellä missä loppukäyttäjät käyttävät kehitteillä olevaa tuotetta tai palvelua. Sanana tämä Living Lab on ehkä tässä mielessä harhaanjohtava, sillä nimen ensi kertaa kuullessaan voisi ajatella kehittämisen tapahtuvan nimenomaan "laboratorio-olosuhteissa", vaikka juuri siitä ei nimenomaan ole kysymys. Kehittäminen viedään lähelle käyttäjää ja hänelle tuttuihin ympäristöihin. Tämä tuo myös omat haasteensa silloin, kun LL-caseja pyritään nivomaan yhteen opetuksen kanssa. Kuinka todella päästään kiinni arkielämään ja lähelle todellisia käyttäjiä?

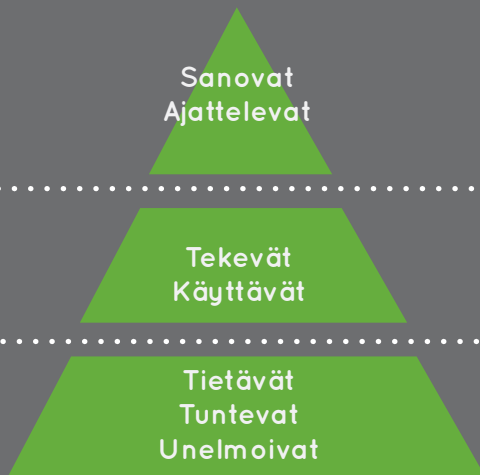
Jorma: Silloin kun on kyseessä esimerkiksi yrityksen oman sisäisen toiminnan kehittäminen, tulee kehittäjien jalkautua kyseiseen yritykseen, mikä ei liene ongelma, mutta jos kehittämiskohteen käyttäjät ovat "ympäri maailmaa", ollaan monien haasteiden edessä. Niin kauan kun meillä ei ole käytössä käyttäjien kohtaamiseen soveltuvaa virtuaaliympäristöä, jossa käyttäjät voisivat netissä osallistua kehittämiseen, on käyttäjät saatava käyttäjätapautumiin. Työelämässä olevat on käyttäjäryhmänä tässä mielessä haastavin. Tosielämän ympäristöt ja aidot tilanteet on usein pakko simuloida, ja jos mahdollista, viedä käyttäjätapautuma sinne, missä kohderyhmä on laajasti tavoitettavissa, kuten esimerkiksi erilaisille kuluttajamessuille.

Käyttäjäkokemuksen tasot Mukaiiltu Liz B. Sandersin pohjalta.

MIKSI tieto on tietoa käyttäjän motiiveista, tunteista ja unelmista: sanattoman, piilevän ja hiljaisen tiedon ja taidon edustamaa kokemusta.

MITEN tieto on tietoa tekemisestä ja laitteiden tai palveluiden käytöstä, havaintoja siitä mitä henkilö tekee ja miten hän toimii.

MITÄ tieto on verbaalista ja kuvaa sanallisella tasolla, mitä henkilö ajattelee, tietää ja pystyy kertomaan.

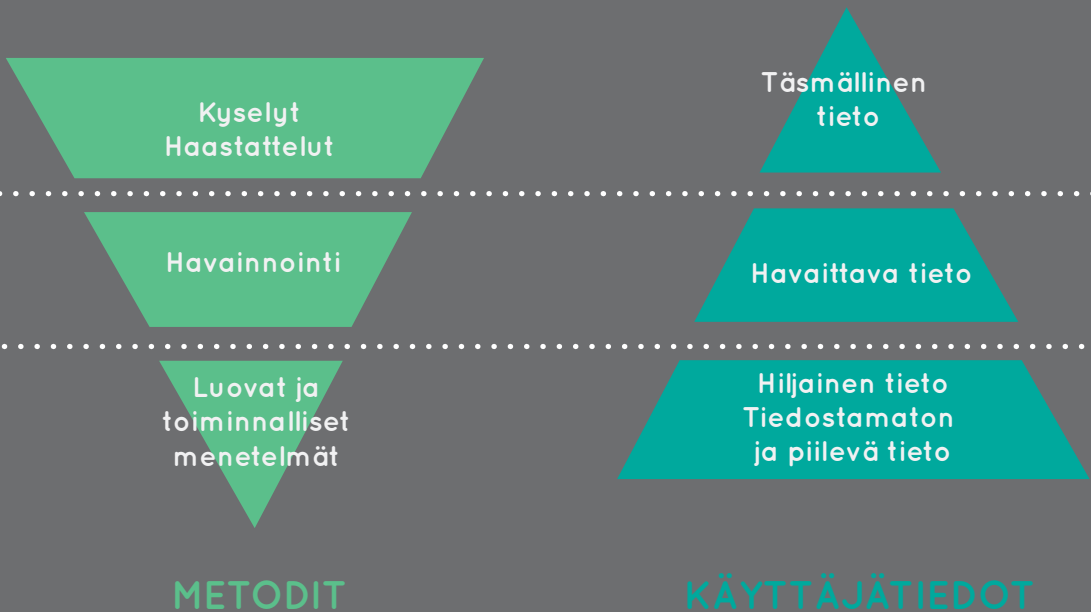
KÄYTTÄJÄT

Sanna: Tosielämän ympäristön lisäksi haasteita opetukseen tuo myös LL-toimintamalliin liitettävä avoimen innovaation periaate. Jotta opintojaksoilla tehtävä kehitystyö näyttäytyisi opiskelijoille mielekkäänä ja motivoivana, he edellyttävät, että heidän tekemällään työllä on todellinen tilaus ja tarve. Yritysten näkökulmasta tällaisessa tekemisessä on monta kriittistä näkökulmaa, muun muassa se, miten suhtaudutaan opiskelijatyöhön, voidaanko avoimen innovaation avulla oikeasti kehittää heidän liiketoimintaansa ja miten he omistavat kehitettävän asian? Miten sinä lähtisit avaamaan avoimen innovaation periaatetta LL-työskentelyssä potentiaaliselle yhteistyöryitykselle?

Jorma: Mukaan lähtevien yritysten ei pidä pelätä liike- ja ammattisalaisuuksien paljastumista. LL:sa suojataan kaikki se tieto, jota ei haluta julkiseksi. Avoimuus rajataan koskemaan mukana olevia toimijoita, jotka määräytyvät kunkin casen mukaisesti, tai sitten laajemman ja jatkuvan ekosysteemin sisäiseksi. Monien eri toimialojen, ei kilpailijoiden, välisessä avoimuudessa ja luottamuksessa piilee LL:n rikkaus. Eri toimialat ovat tahoillaan kehittäneet asiantuntijuutta, toimintamalleja ja menetelmiä, joista varmasti on hyötyä yli toimialarajojen. Onhan mahdollista, että esimerkiksi jonkin toimijan tuotekehityksessä syntyy keksintö, josta ei kyseiselle toimijalle ole hyötyä, mutta se saattaa naapuriryityksessä johtaa innovaatioon.

Sanna: Näkisin että tämä on ehdottomasti yksi yhteiskehittelyn merkittävä mahdollisuus! Viittasitkin tuossa jo tähän LL:n "ekosysteemiin", eli toimintamalliin, jossa eri toimijat tuovat näkemyksensä, osaamisensa ja kokemuksensa

Elizabeth (Liz) B. Sanders, <http://design.osu.edu/people/sanders-phd>
<http://www.maketools.com/about.html>

yhteisen aiheen kehittelyyn, ja ovat toisaalta mahdollistamassa tätä taloudellisesti. Käyttäjä on varmasti tämän ekosysteemin keskiössä, koska ilman todellista käyttäjäedustajaa ja hänen näkemystään ei voida puhua käyttäjälähtöisestä tai käyttäjäkeskeisestä suunnittelusta, josta tässä juuri on kyse!

Jorma: Ekosysteemi käsitteenä on ollut hankala sulatettava, mutta se on osuva termi, koska se kuvaa verkosto-sanaa paremmin sen toimijoiden välisiä suhteita. Sen eri toimijat ovat kiinteämmässä suhteessa toisiinsa kuin mitä verkostolla mielletään. Case-kohtaisessa ekosysteemissä on käyttäjien ja kehittäjien lisäksi hyödyntäjä ja mahdollistaja (katso seuraava aukeama), mutta ekosysteemi voi myös tarkoittaa laajempaa ja pysyvämpää yhteenliittymää jonkin alueen eri toimijoiden välillä. Esimerkiksi tämä meidän Kasarminmäkemme voisi muodostaa tällaisen pysyvämmän ekosysteemin eri alojen osajien välille. Ajattele minkälainen käyttäjäpotentiaali meidän opiskelijoissa on!

Sanna: Niin ja millainen potentiaali alueessa muutenkin on! Kieltämättä ekosysteemi on sanana tässä yhteydessä melko vieras, mutta kuvaa lopulta toimintatapaa hyvin. On varmasti tärkeää, että sen merkitystä avataan, jotta se ei terminä johtaisi harhaan. Mainitsinkin että käyttäjien lisäksi tässä ekosysteemissä toimivat kehittäjä, hyödyntäjä ja mahdollistaja. Opiskelijoiden ja opettajien rooli on mielestäni selkeä, he toimivat näissä oppilaitoksen ja yhteistyötahojen projekteissa juuri kehittäjinä yhteistyössä käyttäjäedustajien kanssa. Hyödyntäjän ja mahdollistajan roolitukset eivät mielestäni kuitenkaan ole aivan yhtä selkeitä.

Jorma: Hyödyntäjä on sen kehitystyön tilaaja, jossa LL-toimintamallia käytetään. Useissa tapauksissa hyödyntäjä on yritys, mutta myös kaupunki ja/tai yhteisö voivat olla hyödyntäjiä. Yksiselitteisemmin: hyödyntäjä on se taho, jonka katsotaan saavan hyödyn projektista. Mahdollistajaksi taasen voidaan katsoa

*Työkalupakki -ajattelulla tarkoitetaan toimintatapaa, jossa yhden kvantitatiivisen menetelmän sijaan monella erilaisella kvalitatiivisella menetelmällä voidaan kerätä kattavampi tieto käyttäjistä suunnittelun pohjatiedoksi.

rahoittaja tai yleensä se taho, joka luo taloudelliset ja rakenteelliset puitteet kehitykselle. Joskus nämä roolit lomittuvat, eikä niiden välillä ole selkeää rajapintaa. Jos esimerkiksi yritys tekee Living Lab:n henkilöstönsä kanssa, kehittääkseen työhyvinvointia, toimii kyseinen yritys sekä hyödyntäjänä että mahdollistajana.

Sanna: Esimerkiksi näin! Hyödyntäjä lähestyy oppilaitosta mielessään jokin tietty kehitysprojekti. Oppilaitos toimii työn mahdollistajana tarjoten fyysiset puitteet ja opintojakson, jolla kyseinen kehittämistehtävä voidaan toteuttaa. Kyseisen opintojakson opiskelijat ja opettajat toimivat kehittäjinä ja pyrkivät löytämään mukaan käyttäjäedustajia, jotka osallistuvat aiheen kehittelyyn. Eikö tässä oppilaitosmaailman mallissa kuitenkin hyödyntäjä, eli työn tilaava yritys, ole se, joka taloudellisesti vastaa projektissa aiheutuneista kustannuksista?

Jorma: Kuten kaikissa tuotteiden tai palveluiden kehittämisprojekteissa viulut maksaa tuloksen hyödyntäjä. Tähän tietenkään LL-toimintakin jatkossa perustuu. Toistaiseksi olemme eläneet eräänlaisista käynnistysvaihetta, jossa olemme Kasarmimäki Living Lab -hankkeen rahallisella tuella voineet kehittää Living Lab -osaamistamme eri caseissa. Näissä tehdyissä caseissa, joita tässä kirjassakin esiintyy, on edellä mainittu hanke toiminut koulun rinnalla mahdollistajana.

Sanna: Haasteena on varmasti se, miten avaamme tätä LL-ideologian kokonaisuutta ja toimintatapoja yrityksille. On kuitenkin erittäin selkeästi havaittavissa, että tuotteiden ja palveluiden kehittämisessä mennään ”oikeaan suuntaan”, eli tunnistetaan ja tunnustetaan todellisissa loppukäyttäjissä se potentiaali, jonka avulla voidaan päästä parempaan lopputulokseen niin tuotteiden toimivuuden, haluttavuuden kuin kaupallisten realiteettien näkökulmastakin. Käyttäjät rules!

Jorma: Valmistava teollisuus on jo pitkään ollut Suomessa vähenemässä. Syntyneeseen tyhjiöön on pyritty vastaamaan lisäämällä erilaisten palvelujen tuotantoa. Koska yhä enemmän tuotetaan palveluja esineitten ja laitteiden sijaan, on palvelumuotoilun kysyntä kasvanut. Menestyksellistä palvelumuotoilua on erittäin vaikea tehdä ilman käyttäjien mukana oloa tavalla tai toisella. Olemme jo muotoilun koulutuksessa tähän reagoineet, mutta voisimme mennä asiassa paljon syvemmälle ja korkeammalle. Living Lab on oivallinen toimintamalli palvelumuotoilun kehittämiseen.

Sanna: Hyvä, että toit palvelumuotoilun käsitteen tähän yhteyteen. Living Labissa sekä palvelumuotoilussa käyttäjäkeskeisyys ja käyttäjälähtöisyys ovat ehdottoman keskeisessä roolissa. Jotta käyttäjärajapinnassa on luontevaa toimia, suunnittelijan tulisi omata laaja menetelmäosaaminen. Tämä mahdollistaa erilaisissa projekteissa toimimisen ja kattavamman käyttäjätiedon keräämiseen tarvittavan ”työkalupakin”* käytön. Miten tätä tutkimuksellista menetelmäosaamista tulisi mielestäsi kehittää?

Tarkoittaa

- Käyttäjän aktiivinen toimi- ja tuotteiden ja palvelujen kehittämisessä
- Käyttäjää osallistava. Käyttäjä mukana prosessin kaikissa vaiheissa. Objektista subjektiksi.
- Käyttäjien joukosta tulee niin kehittämiskohteet/kysymykset kuin myös vastaukset
- Asiantuntijat/kehittäjät ovat fasilitaattoreita ja innostajia
- Kehittäjillä "avustava" rooli ideoiden hahmottamisessa ja mallintamisessa

Mahdollistaa

- Käyttäjät oppivat näkemään ja ymmärtämään asioiden taustat ja haasteet
- Muutoksien hyväksyminen ja vastuu ratkaisuista
- Yhteisöllisyyden toteutuminen ja sosiaalisen vastuun lisääntyminen (yhteiskunnalliset hankkeet)
- Käyttäjien hiljaisen ja tiedostamattoman tiedon hyödyntämisen

KÄYTTÄJÄLÄHTÖINEN LIVING EKOSYSTEEMI

SENIORIKALUSTE PROJEKTISSA

Kehittäjä

- Kymenlaakson AMK
- 2. vsk:n sisustusarkkitehtuurin ja kalustesuunnittelun opiskelijat + ohjaavat opettajat: Ari Kanerva ja Jorma Fagerström

Hyödyntäjä

- Stemma Katainen, Huonekaluliike Katainen Oy

Käyttäjä

- Syksyllä 2012 Senioreiden Suhinat -tapahtumassa kerätty käyttäjäverkosto

Mahdollistaja

- Kasarminmäki Living Lab
- Kymenlaakson AMK
- Kalustesuunnittelu 1 osaamiskokonaisuus (12op)
  - Kalustesuunnittelun perusteet 4op
  - Kaluste-ergonomia 3op
  - Mallinnusmenetelmät 5op

Tarkoittaa

- Kehittäminen yrityksen ulkopuolella
- Eri alojen asiantuntijat ja käyttäjät kohtaavat
- Eri toimijoiden välinen luottamus ja avoimuus
- Avoimuus on yhteistyötä, ja toimintatapojen sekä menetelmäosaamisen jakamista ekosysteemin kesken
- Hyödyntäjien ammatti- ja liikesalaisuudet suojataan kilpailijoilta

Mahdollistaa

- Monitieteellisen ja monialaisen toiminnan
- Parhaitten menetelmien ja käytänteiden välittymisen yli toimialojen
- Ihmisten, alojen ja ideoiden yhdistymisen
- Pienet kehitysportaat ja radikaalit innovaatiot

AVOIMEN INNOVAATION

LAB ON:

TOSIELÄMÄN YMPÄRISTÖSSÄ

Tarkoittaa

- Kehitystyö viedään sinne, missä käyttäjä toimii ja elää omaa arkeaan
- Tuotteen palvelun käyttöä tutkitaan aidossa, olemassa olevassa ympäristössä aidossa tilanteessa

Mahdollistaa

- Käyttäjien hiljaisen, piilevän ja tiedostamattoman tiedon hyödyntämisen
- Sanattomien tarpeiden esiintymisen
- Käyttäjä voidaan osallistaa luovilla ja tekemistä painottavilla menetelmillä

Jorma: Eri toimialoilla on käyttäjätiedon ja -kokemuksen keräämiseen kehitetty monia eri menetelmiä ja näiden sovelluksia. Muotoilun saralla kiinnostavia kehittämiskohteita ovat menetelmät, joilla pyritään saamaan käyttäjät tunnistamaan itsessään meissä jokaisessa piilevän keksijän, ja toimimaan luovasti ja pelkäämättömästi käyttäjätyöpajoissa. Kaikki käyttäjät eivät aina uskalla tuoda esiin ajatuksiaan, koska epäilevät niiden saamaa vastaanottoa. On suorastaan paradoksi, että kansa, joka sananparressa uskoo virheiden opettavan, pelkää tehdä niitä!

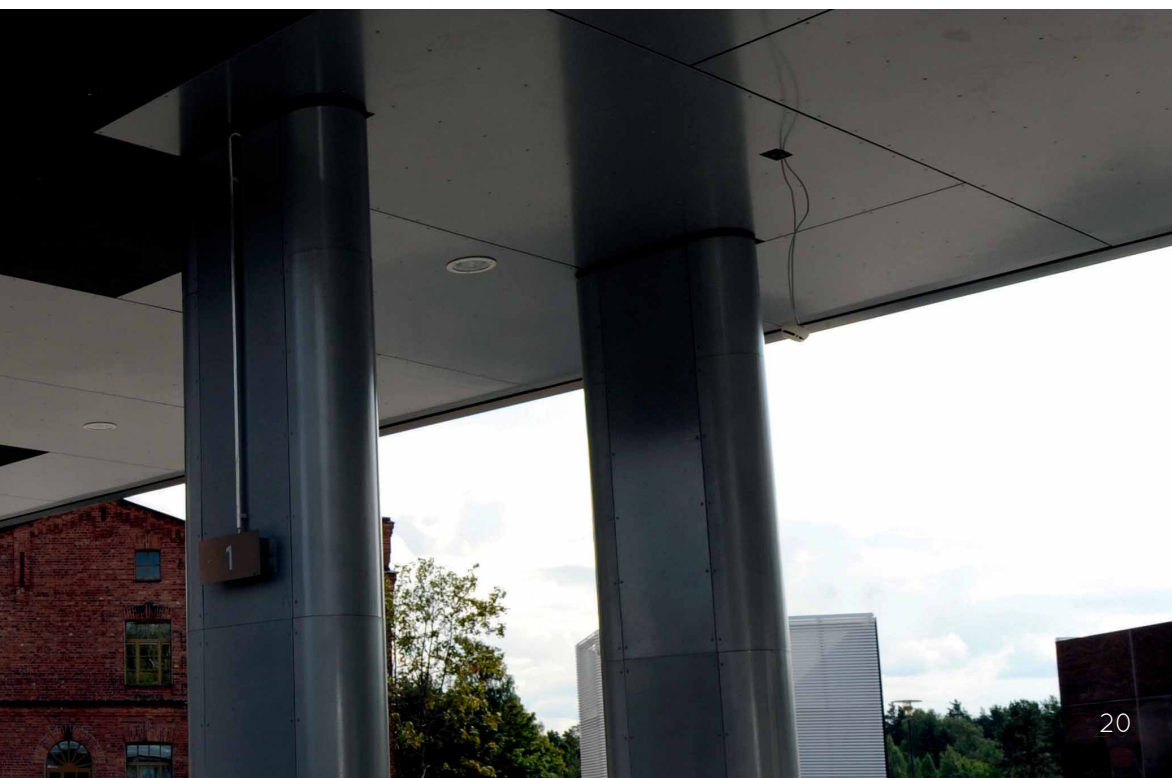
Sanna: Puhutaan käyttäjien osallistamisesta tai siitä, miten luodaan käyttäjille mahdollisuus osallistua esimerkiksi oman elinympäristönsä tai käyttämiensä palveluiden kehittämiseen. Näiden menetelmien kehittämisessä näkisin virtuaalisten työkalujen ja sosiaalisen median olevan mahdollisuuksia. Toisaalta pitää pohtia, kuinka "aidon" kanssakäymisen loppukäyttäjän kanssa sosiaalinen media voi mahdollistaa.

Jorma: Perheellisten ja työssäkäyvien on lähes mahdotonta sovittaa arkeensa käyttäjätapoamisia. Vapaa-aika kuluu harrastusten ja levon parissa ja on ymmärrettävää, ettei energiaa ja kiinnostusta löydy enää muuhun "ylimääräiseen". Mutta juuri kiireiset arjenpyörittäjät ovat heitä, joiden kokemuksia ja ideoita usein eniten kaivataan. Virtuaaliympäristö, jossa voisi osallistua, vaikkapa yhdessä kavereiden kanssa silloin kun sopii ja huvittaa, olisi ehdottomasti kehittämisen arvoinen ajatus. Jos ympäristöön vielä saisi liitettyä esimerkiksi seurapelien tai jonkun muun viihdyttävän elementin, saavutettaisiin laajemman käyttäjäjoukon mielenkiinto käyttäjätapohtumiin kuin perinteisillä fyysisillä käyttäjätapohtumilla.

Sanna: Nyt kun yhteiskunnassa on laajasti jo tunnistettu tarve kehittämiseen, jossa palvelujen, tuotteiden tai tilojen loppukäyttäjillä tulisi olla merkittävä rooli, on päästävä todella sinne käyttäjärajapintaan ja pinnasta myös syvemmälle. Living Lab on monessa mielessä aivan oiva työskentelytapa, jolla käyttäjät voidaan saada mukaan kehittämiseen esimerkiksi yhdessä yrityksen tai kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Uusien osallistumisen mahdollistavien menetelmien ja kanavien löytäminen on varmasti tässä hyvin merkittävässä roolissa tulevaisuudessa. On kiinnostavaa nähdä, miten tämä toimintamalli kehittyy ja haluan itse myös olla mukana kehittämässä sitä!

Jorma: Minua Living Lab -toimintamallissa kiehtovat sen yhteisöllisyys ja sosiaaliset ulottuvuudet. Caseissa, kuten asuinalueiden tai kunnan palveluiden kehittäminen, saadaan arvokasta tietoa ja ideoita samalla, kun osallistetaan asukaita ja kuntalaisia. Näin heidät saadaan myös lähestymään ja tutustumaan toisiinsa hyödyllisen toiminnan parissa. Living Lab -casen yhteydessä käyttäjille avattava tieto ja käyttäjien omakohtaiset yritykset voittaa haasteet auttavat tiedostamaan ja ymmärtämään realiteetit ratkaisujen ja päätösten taustalla.

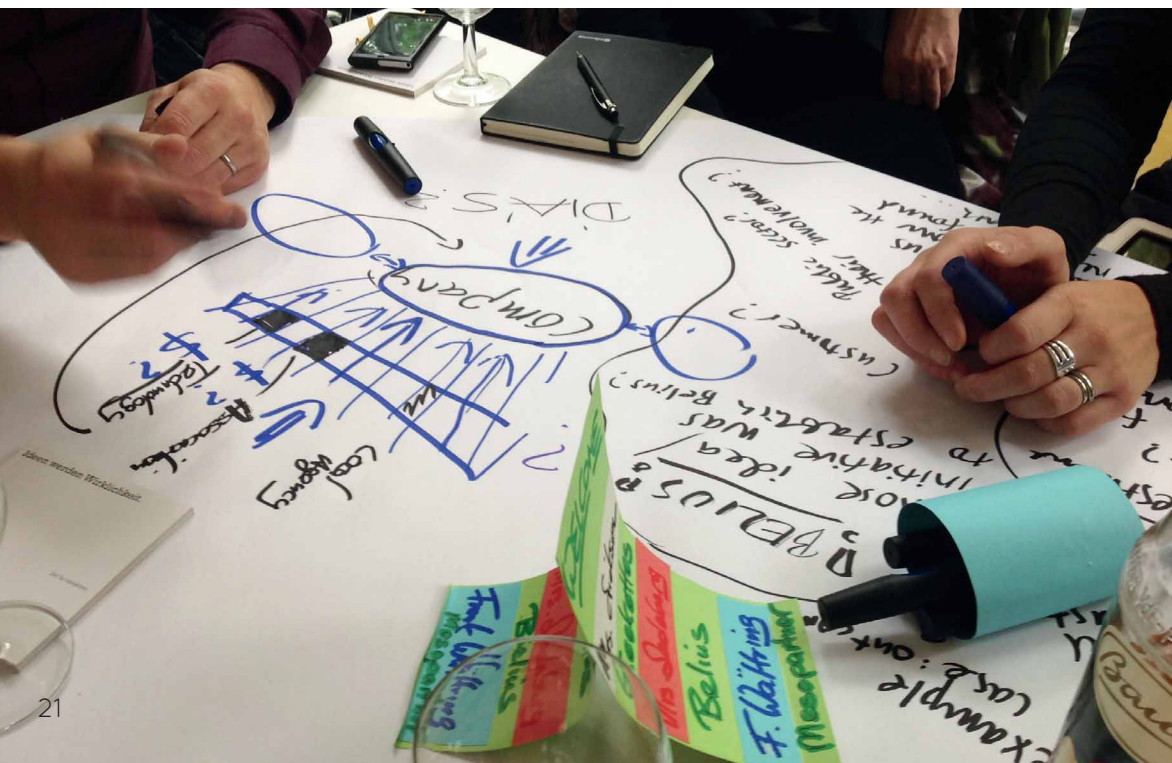
Minna Ikonen

KassuLives – Kasarminmäki Living Lab on kehittämishanke, jonka tavoitteena on ollut luoda Kouvolan Kasarminmäelle Living Lab -toimintaympäristö alueen toimijoiden käyttöön. Ja niin me teimme!

Kouvolan Kasarminmäellä on useita merkittäviä alueellisia ja yli maakunnallisia toimijoita, joiden kanssa yhteistyön kehittäminen on ensiarvoisen tärkeää. Lappeenrannan teknillisen yliopiston Kouvolan yksikkö ja Kouvolan seudun kehittämissyhtiö Kinno, Kouvola Innovation Oy ovat ilmaisseet tavoitteekseen kehittää avoimien innovaatioiden ja tulevaisuuden tutkimusta, yrityspartneriverkoston rakentamista ja käyttäjälähtöistä menetelmäosaamista alueella yhdessä Kymenlaakson ammattikorkeakoulun kanssa.

Kolmentoista suomalaisen ammattikorkeakoulun muodostama Neloskierre-hanke on edistynyt käyttäjälähtöistä tutkimusta ja synnyttänyt Living Lab -menetelmää hyödyntäviä tutkimusalustoja eri puolille Suomea. Neloskierre on ollut tukemassa ja käynnistämässä myös KASSULIVES – Kasarminmäki Living Lab -hanketta Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa Kouvolassa. Hanke on käynnistynyt vuoden 2011 alussa ja päättyy maaliskuun 2014 lopussa. Projektin rahoitus tulee Manner-Suomen

Kuvaaja: Minna Ikonen

ESR-ohjelmasta ja Kymenlaakson ammattikorkeakoululta, ja toteutusalueena on Kymenlaakso ja Etelä-Karjala.

Kasarminmäki Living Lab -hankkeen tärkein tavoite on luoda Kouvolan Kasarminmäen alueelle pysyvä toimintaympäristö yhteistyökumppaneiden ja alueen yritysten sekä yhteisöjen käyttöön. Hanke tukeutuu Kymenlaakson ammattikorkeakoulun LCCE-oppimiskäytäntöön, jossa yritysyritysteistyö on vuorovaikutteista ja integroituu opiskeluun.

Pilotti-casejen avulla hankkeen on mahdollista kehittää erilaisia tutkimusmenetelmiä tulevaisuuden palveluihin. Laaja kansainvälinen verkosto mahdollistaa myös ulkomaisien yhteistyökumppaneiden toimintamallien soveltamisen Kouvolan Kasarminmäelle. Projekti järjestää Kasarminmäellä Living Lab -seminaareja sekä valmentavaa LL-koulutusta Kyamkin opettajille ja TKI-henkilöstölle. Tämän julkaisun tavoitteena on paitsi kertoa hankkeen aikana tehdystä työstä niin myös hyväksi havaituista Living Lab -toiminnan käytännöistä, jotka sopivat erityisesti Kasarminmäen toimintaympäristöön.

Mitä tehtiin?

Yhteistyö yritys- ja organisaatiokumppaneiden kanssa on syventynyt ja Living Lab -menetelmä on otettu käyttöön Kyamkissa, ja se on tullut myös sidosryhmien tietoisuuteen. Näihin onnistumisiin ovat vaikuttaneet muun muassa hankkeen järjestämät seminaarit ja panostus tiedottamiseen. Opettajille ja opiskelijoille järjestetyt koulutukset, workshopit ja infotilaisuudet ovat myös vauhdittaneet Living Lab:n tunnetuksi tulemistä. Kansainvälinen verkostoituminen ja muualla hyväksi koetut tavat ovat edistäneet toimintaa Kouvolassa. ENoLL-verkoston (European Network of Living Labs) kautta on saatu hyviä benchmarking-kohteita ja asiantuntijoita seminaareihin sekä pystytty vahvistamaan jo olemassa olevia Living Lab -verkostoja Suomessa.

Hankkeen tavoitteet ja tuotokset

Living Lab -toimintaympäristö

- Kyamkin Living Lab-toimintaympäristö käyttäjälähtöisten palvelujen tarjoajana.

LL-toimintaympäristölle organisaatio, viestintä ja palvelustrategiat

- Kasarminmäki Living Lab - tarjoama

Avoin Living Lab-verkosto

- Paikallinen-, kansallinen- ja kansainvälinen verkosto

Käsikirja tai muu julkaisu

- Kasarminmäki Living Lab -julkaisu

LL Action?

LL-toimintaympäristöä on rakennettu useilla eri tavoilla (valmennus, verkostoituminen, työpajat, kehitysryhmät, benchmarking) ja konkreettisella case-työskentelyllä. Hankkeen järjestämien seminaarien kouluttajat ja luennoitsijat on pyritty valikoimaan Living Lab -asiantuntijuuden perusteella. Seminaarien sisältö on valikoitu informatiiviseksi ja muokattu mahdollisimman helposti sisäistettäväksi niin yrityksille ja yhteistyökumppaneille kuin opettajille ja opiskelijoillekin. Ensimmäinen seminaari keskittyi käyttäjälähtöiseen kaupunkisuunnitteluun. Toisen seminaarin sisältö koostui menetelmän ja toimintatavan avaamiseen sidosryhmille, yrityksille ja kaupunkien edustajille. Living

Kasarminmäki Living Lab -hankkeen aikana yli sata opiskelijaa on ollut mukana yhdeksässä osaprojektissa ratkomassa toimeksiantajan haasteita Living Lab -menetelmin.

Lab palvelumuotoilun menetelmänä -seminaari nosti esille LL-menetelmän mahdollisuuksia esimerkiksi kaupungin palveluiden kehittämisessä yhdessä kaupunkilaisten kanssa. Tammikuussa 2014 järjestetty Käyttäjät kehittäjinä -iltapäiväseminaarin tavoitteena oli kertoa hankkeen tuloksista sekä tarkastella tulevaisuuden haasteita ja mahdollisuuksia niin Kymenlaaksossa kuin globaalisti. Seminaarin otsikon mukaisesti haluttiin korostaa käyttäjien voimaa ja tahtotilaa, jolla voidaan muokata omaa elinympäristöä.

Menetelmien testaukset erilaisissa osaprojekteissa ovat merkittävä osa toimintamallin käyttöönottoa Kyamkin oppimis- ja palveluympäristössä.

Kasarminmäki Living Lab -hankkeen aikana yli sata opiskelijaa on ollut mukana yhdeksässä osaprojektissa ratkomassa toimeksiantajan haasteita Living Lab -menetelmin. Mukaan mahtuu niin tuotekehityksen kuin palvelumuotoilun haasteita sekä arkiympäristön ja tapahtumasisällön suunnitteluun liittyviä toimeksiantoja.

Koulujen pihat

Opiskelijat käyttivät useita jo olemassa olevia menetelmiä ja pyrkivät itsenäisesti ideomaan kuhunkin kouluun sopivia menetelmiä kerätä tietoa ja jatkaa työskentelyä kouulaisten parhaaksi kokemalla menetelmällä.

Oppilaat havainnoivat välitunneilla ja rakensivat pienoismalleja omista unelmien koulujen pihoista työpajassa Kyamkin tiloissa. Esimerkiksi Pilkan ja Niinistön kouluilla sovellettiin Muotoilupeli-menetelmää. Opiskelijat ohjasivat koululaisia luomaan mielikuvitushahmot ja ottamaan niiden mukaiset roolit. Roolihahmon käytös toi esiin hiljaista tietoa ja kehitystarpeita.

Erityisen palkitsevaksi Koulujen Pihat -casen teki sen suuri käyttäjämäärä ja lasten vilpittön ilo olla vaikuttamassa omaan ympäristöönsä. Myllykosken Yhteiskoulu on lähdössä viemään suunnitelmaa lähitulevaisuudessa eteenpäin.

Seniorikaluste

Kalusteen suunnittelutarve lähti liikkeelle hieman ennen vuoden 2012 Senioreiden Suhinat -pilottitapahtumaa Huonekaluliike Katainen Oy:n toimeksiannosta. Tapahtumassa järjestetyssä LLabCafessa tutkittiin myös apukalusteen tarpeellisuutta haastattelun avulla. Samalla kertaan myös rekrytoitiin vapaaehtoisia ikäihmisiä mukaan

LlabCafe = pop up -kontaktointipiste jo olemassa olevassa keskustan kahvilassa. LlabCafessa käyttäjiä haastatellaan yhteen tai useampaan asiaan liittyvistä, heille tärkeistä asioista sekä kerätään käyttäjäpoolia myöhempiä mahdollisia Living Lab -tutkimuksia varten. Käyttäjät palkitaan esimerkiksi pullakahvilla.

osallistavaan tuotemuotoiluprojektiin. Kiinnostus oli esimerkillistä, ja kevään 2013 aikana järjestettiin Kyamkissa kaksi työpajaa, joissa opiskelijat työstivät apuvälinejakkaraa yhdessä senioreiden kanssa eteenpäin aina konseptitasolle asti.

Seniorikaluste-casessa kokeiltiin tutkimuksen aikana seuraavia menetelmiä: haastattelututkimusta (arvojen ja tarpeiden kartoitus), osallistavan suunnittelun työpajaa, jossa käyttäjät arvioivat pienryhmissä materiaalien ja tyylien vaikutusta tuotteeseen,

sekä prototyyppiointia, jossa ikäihmisten näkemysten ja toiveiden mukaan opiskelijat rakensivat hahmomallit ja joihin seniorit myöhemmin esittivät parannusehdotuksia.

Kouvolan Kaupunki -hyvinvointipiste

Kouvolan kaupungin, sosiaali- ja terveystalveluiden hyvinvoinnin edistämiseen keskitynyt Hyvinvointipiste on avattu kaupungin

Kuvaaja: Camilla Grönlund

Alberto Sannan vieraana Milano Future City Living Labissa. Kuvaaja: Lara Jasim

keskustaan lokakuussa 2013. Kouvolan kaupungilla on vahva intressi kehittää palvelumuotoa käyttäjiensä näköiseksi Living Lab -menetelmällä. Tätä artikkelia kirjoitettaessa on tehty käyttäjäkartoitus ja joitakin alustavia kehitysehdotuksia on noussut esiin. LL-tutkimuksen aikana menetelmistä käytettiin havainnointia ja haastattelututkimusta. Niiden pohjalta on kartoitettu potentiaaliset käyttäjät. Opiskelijat rakensivat myös Hyvinvointipisteestä pienoismallin tilan palvelujen kehittämistä varten. Seuraavassa työvaiheessa päästään varsinaisiin syventäviin menetelmiin hiljaisen tiedon, arvojen ja asenteiden esiin saamiseksi. Case-työskentelyssä on ollut mukana muotoilun aikuisopiskelijaryhmä. Laaja-alaisemman tuloksen saamiseksi ja käyttäjien erilaisten tarpeiden ymmärtämiseksi olisi suositeltavaa saada mukaan myös sosiaali- ja terveysalan opiskelijoita.

Benchmarking

Vahvan toimintaympäristön luomiseksi Kouvolan Kasarminmäelle on ollut erityisen tärkeää verkostoitua muiden Living Lab

-tekijöiden kanssa ja hakea toimintatavalle mallia maailmalta.

Kasarminmäki Living Lab -hankkeen aikana on pyritty vahvasti verkostoitumaan ja hakemaan LL-koulutusta olemassa olevien mahdollisuuksien rajoissa. Projektissa tutustuttiin keväällä 2013 Bremenin Ambient Assisted Living Lab:iin eli BAALL:n, joka toimi Bremenin yliopiston yhteydessä. BAALL:n toimintakonseptissa keskitytään vammaispalveluasunnon (rakennettu mallihuoneisto) toimintojen ja siihen liittyvien palveluiden kehittämiseen yhdessä käyttäjien kanssa. Samalla matkalla vierailtiin Milano Future City Living Lab:ssa, joka oli keskittynyt hyvinvoinnin edistämiseen käyttäjälähtöisesti. Milanon mallissa testiympäristöksi oli rakennettu kokonainen kaupunginosa. Yksi ENoLL:n kantavista voimista, perustajajäsen Roberto Santoro Roomasta saapui tapaamaan ryhmää Milanoon. Keskustelut hänen kanssaan liittyivät erityisesti Kyamkin LL-mallin kehittämiseen. Santoron mukaan Kyamkin on etuoikeutettu siinä mielessä, että sillä oli mahdollisuus hakea toimintamallia muualta oman toimintaympäristönsä kehittämiseksi. Santoron mukaan

olisi hyvä hakea yhteistyökumppaneita muista eurooppalaisista Living Lab:sta. *ENoLL = European Networks of Living Lab.*

Kyamkin LL-kehittäjät ovat osallistuneet ENoLL:n Summer Schooliin Helsingissä ja Manchesterissa. Koulutuksissa oli mukana 125–150 vahvaa Living Lab -osaajaa eri puolilta maailmaa ja tapahtumien tavoite on ollut vahvasti paitsi koulutuksellinen niin ennen kaikkea verkoston vahvistaminen. Kaikkien edellä kuvattujen matkojen jälkeen on vahvistunut käsitys siitä, että Kasarminmäki Living Lab:in olisi hyvä valita osaamisensa kirkkain kärki ja panostaa siihen.

Kansallisessa Neloskierre-hankkeessa toimineet kolmetoista ammattikorkeakoulua perustivat FNoLL-verkoston takaamaan Living Lab -osaajien yhteyden säilymisen jatkossakin. Verkoston tarkoituksena on myös kerätä käyttäjäpoolia yhteiseksi voimavaraksi kaikkien ammattikorkeakoulujen Living Lab -tarpeisiin.

Living Lab -toimintaympäristö

Kasarminmäki Living Lab -tarjoomaa on työstetty työkaluksi Kyamkin toimintaympäristöön. Tammikuussa 2013 hankkeen järjestämät seminaarit (Living Lab -esittely Kino123:ssa ja huhtikuussa 2013 Living Lab -palvelumuotoilun menetelmänä) ovat osallistaneet mahdollistaneet menetelmän omaksumista Kyamkissa. Seminaareihin on kutsuttu myös yritys- ja yhteistyökumppaneita.

Asiantuntijat Jan Kettula ja Sini Taimela ovat haastatelleet case-osapuolia ja koonneet haastattelutulosten yhteenvedosta palvelustrategiaa. Katso luku 10.

Verkkoja viritelty

Verkostoituminen on edistynyt erityisesti Kouvolan alueella. Paikalliset ja alueelliset verkostot ovat vahvistuneet case-työskentelyjen, HUB-työryhmän ja Ruoka-Kouvola-verkoston kautta. Alueen yritykset, elinkeinoyhtiöt ja kaupungit ovat jo tärkeitä

Innovatiivisuus näkyy erityisen hyvin opiskelijoiden itsensä kehittämistä tiedonhankintamenetelmissä.

verkoston toimijoita. Ohjausryhmän jäsenten kautta suhde Kasarminmäen toimijoihin on säilynyt. Alueen toimijat ovat myös osallistuneet hankkeen järjestämiin seminaareihin.

Innovatiivisuus

Uusia toimintatapoja ja menetelmiä kootaan hankkeen tuottamaan Kasarminmäki Living Lab -julkaisuun. Kymenlaakson ammattikorkeakoulun Kasarminmäki Living Lab -tarjoama on rakentunut vuoden aikana askel kerrallaan. Tarjoaman rakenne kootaan mahdollisimman pitkälti case-tiedoista saatavan palautteen ja aineiston perusteella.

Innovatiivisuus näkyy erityisen hyvin opiskelijoiden itsensä kehittämistä tiedonhankintamenetelmissä. Erityisesti Koulujen pihat -casessa työskennelleet opiskelijat lähestyivät aihepiiriä luovan rohkeasti. Menetelmät on tallennettu Moodle-alustalle.

Uudet kansainväliset kontaktit ruokkivat innovatiivisuutta ja avaavat avainhenkilöille mahdollisuuksia olla työstämässä Kasarminmäki Living Labia Kyamkin näköiseksi toimintamalliksi.

Hyvät käytännöt

1) Caset, joista voidaan nostaa hyviä käytäntöjä ja menettelyjä paikalliseksi Living Lab -toimintamalliksi.

2) Kytkeminen LCCE-konseptiin, opiskelijaprojektien ja yritysyhteistyön toteuttamiseen. Tämän kytkennän avulla voidaan rakentaa pysyvää toimintamallia ja kehittää työelämälähtöisten oppimis- ja innovaatioympäristöjen rakentamista. Samalla oppimisen ja innovaatioiden edistämisen ekosysteemit muodostuvat pitkälle toisiaan täydentäviksi.

Probleemia ja suosituksia

Merkittävästä tiedottamisesta ja esillä olemista huolimatta on ollut haasteellista saada opiskelijoita, opettajia, sidosryhmiä ja muita kumppaneita mukaan tilaisuuksiin (seminaarit, koulutus, työpajat, infot), joissa Living Labia tehdään menetelmänä tutuksi. Toisaalta voidaan sanoa, että selkeästi hankkeen aikana tietoisuus on lisääntynyt, eikä Living Lab herätä enää samaa hämmennystä ja kummeksuntaa kuin hankkeen alkutaipaleella. Voisi jopa sanoa, että pieni uteliaisuus on herännyt osallistavia menetelmiä kohtaan.

Kymenlaakson ammattikorkeakoulun monialaista osaamista ja opiskelijaresursseja tulisi hyödyntää laajemmin case-työskentelyissä. Opiskelijoiden osaaminen, suuntautuminen ja arvomaailma voivat tuoda huomattavaa lisäarvoa käyttäjälähtöisiin Living Lab -caseihin. Erityisesti sosiaali- ja terveystieteiden sekä tekniikan opiskelijoilla voisi olla yhteistä tarttumapintaa palvelu- ja tuotemuotoilun sekä sisustusarkkitehtipiis- kelijoiden kanssa.

Mitä hankkeen jälkeen?

Toiminnan jatkuvuuden eteen on työstetty Kasarminmäki Living Lab -tarjoamaa ja julkaisua, joiden avulla Living Lab kehittyä pysyväksi toimintamuodoksi LCCE-konseptin ja yritys yhteistyön yhteyteen palvelutoimintana, oppimisprojektina ja yhdistettynä TKI-projekteihin, joissa käyttäjälähtöisyys ja osallistaminen ovat keskeisessä osassa. Living Lab -case on viiden opintopisteen opintojakso, joka on vahvistettu teollisen muotoilun opiskelijoiden opintosuunnitelmaan. Alustavasti on myös Kymenlaakson toimijoiden kesken suunniteltu Living Lab -verkko-opintojaksoa, joka tulisi valtakunnalliseen tarjontaan.

Käyttäjälähtöisyys on tullut vahvaksi osaksi Kymenlaakson hankevalmisteluissa. Living Lab on merkittävä osa tätä. Neloskierre-hankkeen luoma vahva perusta Living Lab -hankkeille ja KassuLives -hankkeen ”positiivinen” paikallinen toiminta on herättänyt mielenkiintoa muissa ammattikorkeakouluissa. Haaga-Helia-vetoinen hankevalmistelu on käynnissä, ja Kymenlaakson ammattikorkeakoulua on pyydetty hankkeeseen mukaan yhdeksi toimijaksi.

Kasarminmäki Living Lab numeroin (hanke aika 1.1.2011 – 31.3.2014)

- CASEJA 9
- SEMINAAREJA 4
- YHTEISTYÖKUMPPANEITA 8
- OPISKELIJOITA 125
- OPETTAJIA 13
- TKI-HENKILÖSTÖÄ 8

Sinikka Ruohonen, KT yliopettaja

Oliko käyttäjälähtöistä suunnittelua ennen Living Labia?

Kohderyhmäajattelua on aina ollut muotoilun alalla. Käsityöammattien harjoittajat jo ennen teollista aikakautta suunnittelivat ja valmistivat tuotteet tilaustyönä asiakkaidensa tarpeita kuunnellen. Tuotteet olivat uniikkeja. Kahta aivan samanlaista ei ollut, vaikka mallit eivät muuten olisi paljon vaihdelleet. Sarjatuotannon rinnalla asiakkaille yksilöllisesti suunniteltujen tuotteiden valmistus on säilynyt, vaikka se on vähentynyt, koska teollisesti tuotetussa on koko ajan enemmän valinnan varaa ja on jopa mahdollista yksilöllisesti kustomoida tuote asiakkaan tarpeisiin.

Pitkälle 1980-luvulle asti oli oppilaitoksilla tapana tehdä tilaustöitä yksittäisille asiakkaille. Lähtökohtana olivat tällöin käyttäjän tarpeet, ja asiakas saattoi tulla jopa piirros tai muu kuva kädessä selittämään, millaista tuotetta hän tarvitsee, mutta jollaista kaupasta ei voi ostaa. Käsi- ja taideteollisuus-sanapari säilyi oppilaitosten ja opintoalojen nimissä, kunnes se 1990-luvulla alettiin korvata muotoilu-sanalla. Samalla alettiin opiskelijatöissä painottaa yrityksille suunnittelua yksityisasiakkaiden sijaan. Silloin loppukäyttäjä uhkasi jäädä vähäksi aikaa taka-alalle, kun ajateltiin, että ammattilainen tietää parhaiten ja tutkii, millainen hyvän muotoilutuotteen tulee olla. Vastapainona rinnalla ajettiin kuitenkin käyttäjäkeskeistä ajattelutapaa.

Käyttäjälähtöisyys sinänsä ei ole muotoilualan keksintö. Vastaavaa ajattelutapaa on jo 1940-luvulta asti sovellettu yhteiskuntatieteissä, joissa sitä ovat soveltaneet kulttuuriantropologit ja sosiologit. Silloin on käytetty termiä toimintatutkimus, joka on yhtä monihaarainen käsite kuin Living Lab. Yhteistä näille molemmille on se, että tutkija ei tyydy vain tutkimaan, vaan on itse kohdeyhteisön kanssa kehittämässä parempia tuotteita tai palveluja. Toimintatutkimuksen isänä on pidetty Kurt Lewiniä. Myös John Collier kirjoitti jo 1940-luvulla intiaanireservaateissa tehdyistä kokeiluista maanviljelystaitojen kehittämiseksi. Länsimaisen maailman keksintöjä kehitysmaihin vietäessä törmättiin monenlaisiin kulttuuriin esteisiin. Ainoa keino olojen parantamiseksi oli ottaa paikalliset

Kun eri koulutusalojen yritys yhteistyötä ja projektioppimista palvelevat yksiköt sekä niihin liittyvä kehittämistoiminta yhdistettiin, syntyi ensin TKI -ja palvelutoiminta. Alojen lähentyminen synnytti LCCE-konseptin, joka edelleen mahdollisti Living Lab -toiminnan.

ihmiset työmenetelmien ja -välineiden kehittämiseen mukaan. Toimintatutkimus väheni 1960-luvulla, sillä yliopistot eivät pitäneet sitä tarpeeksi tieteellisenä lähestymistapana, kunnes kasvatustieteilijät 1970-luvulla ottivat sen uudelleen käyttöön luokkahuonetutkimuksessa.

Miten Living Lab sopii Kymenlaakson ammattikorkeakoulun laatupalkittuun LCCE-konseptiin?

Erinomaisesti. LCCE – Oppimisen ja osaamisen tuottamisen ekosysteemi (Learning and Competence Creating Ecosystem), (katso sivun 32 infolaatikko) on käyttäjälähtöistä oppimista, kun taas Living Lab on käyttäjälähtöistä suunnittelua. Käyttäjä määrittelee ongelman. Living

Lab täydentää LCCE-konseptia tuomalla loppukäyttäjät oppilaitoksen ulkopuolelta mukaan yhdessä kehittämään parempia tuotteita ja palveluja. Ekosysteemin ajattelutapa on yhteistä kummallekin.

Biologiassa ekosysteemi tarkoittaa tietyn alueen eliöiden ja elottomien ympäristötekijöiden muodostamaa toiminnallista kokonaisuutta. Ekosysteemille on ominaista toimijoiden välinen riippuvuussuhde. Kun ihmiset muodostavat ekosysteemejä oman toimintaympäristönsä kanssa, he yhdessä jakavat tietoa ja osaamista, luovat yhteisiä toimintamalleja sekä parantavat tehokkuutta ja laatua. Jotta loppukäyttäjät saadaan sitoutettua mukaan suunnittelemaan yhdessä opiskelijoiden, opettajien ja tuottajien kanssa, tulee jokaisen osapuolen saada prosessista oma hyötynsä. Luottamus on keskeinen tekijä, jotta ekosysteemille

LCCE-pedagogisesta näkökulmasta tarkasteltuna kaikki osapuolet oppivat jotakin, eivät pelkästään opiskelijat vaan myös opettajat, loppukäyttäjät, tuottajat ja ehkä mahdollistajatkin.

varmistunut tarve ja kysyntä jo suunnittelun alkuvaiheessa. LCCE-pedagogisesta näkökulmasta tarkasteltuna kaikki osapuolet oppivat jotakin, eivät pelkästään opiskelijat vaan myös opettajat, loppukäyttäjät, tuottajat ja ehkä mahdollistajatkin. Ekosysteemi ruokkii näin itse itseään.

Millaisten vaiheiden kautta päädyttiin Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa LCCE-konseptiin ja Living Labiin, jotka näyttävät kulkevan käsi kädessä?

voivat syntyä suotuisat olosuhteet. Living Lab -lähestymistapa synnyttää parempia tuotteita ja palveluja, joiden suunnitteluun loppukäyttäjät ovat itse päässeet alusta asti vaikuttamaan, ei pelkästään testaamaan. Yritykset saavat parempia tuotteita, joille on

Eri koulutusaloilla oli perustettu omia yksiköitä palvelemaan käytäntölähtöistä oppimista ja hanketoimintaa: muotoiluun TKI -ja palvelutoimintaa, viestinnän koulutuksen yhteyteen Kymimedia Lab ja Meduusa-akatemia, sekä liiketalouteen

Käyttäjälähtöisen suunnittelun historia

Toimintatutkimus
Kulttuuriantropologit
ja sosiologit

1940

1950

1960

1970

Käsityönä valmistetut tuotteet

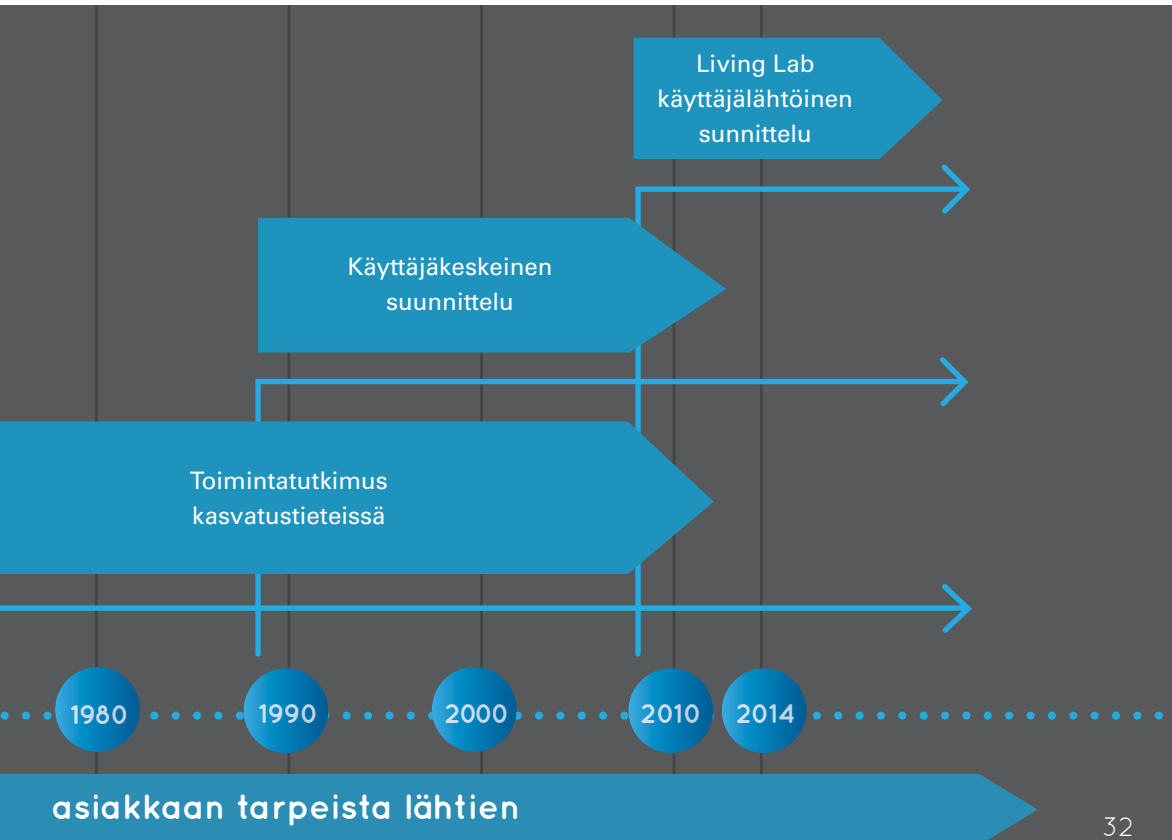
Business-akatemia. Näiden kaikkien taustalla yhdistävinä tekijöitä olivat yritys yhteistyö ja projektioppiminen, joita tuki erillinen muotoilu ja viestinnän koulutuksen yhteinen projektioppimishanke.

Yhteiskunnan kehitys ja muuttuvat työelämän tarpeet – koulutuksen muutos

Euroopan parlamentin ja komission suositusten (EQF European Qualification Framework) mukaan ammattikorkeakouluopiskelijan tulee selviytyä monimutkaisten teknisten tai ammatillisten toimien tai hankkeiden johtamisesta, vastuun ottamisesta ja päätöksenteosta ennakoimattomissa työ- tai opintoympäristöissä. Tätä ei perinteisin opetusmenetelmin saavuteta. Projekteissa opiskelijat pääsevät harjoittelemaan myös johtamista ja vastuunottoa.

Koulutuksen laatuyksiköksi nimetyssä Meduusa-akatemiassa 2005–2006 irrottauduttiin perinteisestä lukujärjestyksestä ja lähdettiin tuottamaan viikoittaisia netti-tv:n lähetyksiä alan omilla ehdoilla projektimaisesti. Eri vuosikurssien opiskelijat työskentelivät yhdessä, jolloin pidemmälle edenneet opiskelijat johtivat, tuottivat, suunnittelivat ja opastivat nuorempia, jotka toteuttivat kuvaukset.

Kymenlaakson ammattikorkeakoulun laatupalkintoyksiköksi kaudelle 2010–2013 nimetty LCCE-toimintakonsepti muodostuu oppimisen ekosysteemistä ja innovaatioiden ekosysteemistä. Moduuliopetussuunnitelma koostuu laajahkoista kokonaisuuksista, joissa oppiminen, tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminta (TKI) sekä aluekehitys on tuotu opetussuunnitelmiin. LCCE laatupalkintohakemuksessa mainitaan myös Living Lab, jonka synnylle

Kulttuurin ja liiketalouden toimialan muuttaminen kokonaisuudessaan Kasarminmäen yhteiselle kampukselle tarjosi hedelmällisen maaperän.

Mitä TKI -ja palvelutoiminta on tuonut opiskeluun? Miten TKI -ja palvelutoiminta linkittyy Living Labiin?

Opiskelijat pääsevät harjoittelemaan työntekoa aidoissa työelämäprojekteissa oman oppilaitoksen suojissa, joissa opettajan tuki on lähellä. Aluksi projektit olivat yrityksen tarpeista lähteviä, ja ongelma tai suunniteltava asia tuli yritykseltä. Living Lab -lähestymistavassa käyttäjä määrittelee ongelman. Se on myös yrityksen etu, koska kentältä nousee uusia tarpeita ja toiveita, jotka voivat lisätä yrityksen tuotantoa ja parantaa sen laatua. Parhaassa tapauksessa voi syntyä kokonaan uusia, opiskelijoiden perustamia yrityksiä.

Yritysprojekteja tehtiin kulttuurialalla jonkin verran jo ennen TKI -ja palvelutoimintaakin, mutta sen perustamisen myötä vuodesta 2001 lähtien niiden määrä alkoi lisääntyä valtavasti. Maksullisesta palvelutoiminnasta tuli samalla koordinoitua. Alussa oltiin varovaisia ja yritysprojekteihin otettiin mukaan vain opinnoissaan parhaiten menestyneitä opiskelijoita, koska haluttiin varmistaa työn laatu asiakkaalle ja samalla TKI -ja palvelutoiminnan ja oppilaitoksen maine. Sitten projektitehtäviä ja oppimisprojekteja alettiin antaa kokonaisille ryhmille, ja myös pedagoginen näkökulma tuli mukaan samalla, kun opettaja mukautti kentältä tulleita tehtäviä opetussuunnitelmaan ja ryhmän tasoon. Yritys sai valita opiskelijoiden tuotoksista parhaat, joita lähdettiin kehittämään. Näin koko ryhmä pääsi oppimaan, ja oli lupa myös epäonnistua. Yritykseltä ja toisilta ammattilaisilta saadun palautteen perusteella jokainen pääsi arvioimaan taitojaan, vaikka oma ehdotus ei olisikaan päässyt jatkoon. Oikealle työelämälle tehtävät

NQF = National Qualifications Framework – Keskeisiksi arvioinnin kohteiksi on nimetty:

- oppimisen taidot
- eettinen osaaminen
- työyhteisöosaaminen
- innovaatio-osaaminen
- kansainvälistymisosaaminen

projektit motivoivat opiskelijoita yrittämään parhaansa, ja oppimistulokset paranivat. Nyt jokainen kulttuurialan opiskelija osallistuu näihin projekteihin opiskelunsa aikana. Projektien avulla opiskelijan on mahdollista myös jouduttaa opintopisteidensä kertymistä ja samalla valmistumistaan.

Kun TKI -ja palvelutoimintaan liitettiin liiketalouden ja viestinnän vastaavat työelämäprojektit kokeilut syntyi TKI -ja palvelutoiminta vuonna 2007 nimellä KymiDesign & Business. Tavoitteena oli oppiminen ja innovaatioiden synnyttäminen monialaisissa tiimeissä. Työelämän todelliset ongelmat vaativat monesti useamman ammattialan osaamista.

Tiimi on
enemmän kuin
siihen kuuluvien
yksilöiden summa:
 $1 + 1 =$ vähintään 3.

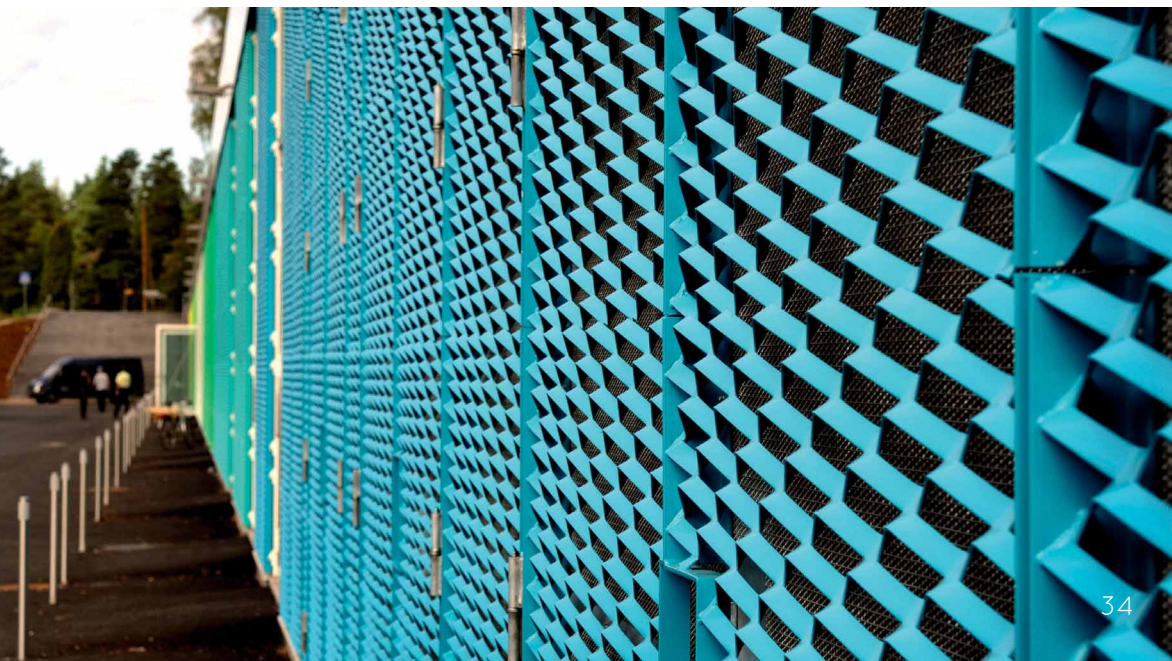
Mitä TKI -ja palvelutoiminta ja Living Lab ovat tuoneet opettajan työhön?

Opettajan työ on kokenut perustavan laatuksen muutoksen sekä käytännön toimintatavoissa että asenteissa. Koulumaisesta luokkahuoneopetuksesta on siirrytty projektityöskentelyyn ja opettajasta on tullut oppimisen ohjaaja, tutor. Kun TKI -ja palvelutoiminnan keskusorganisaatio hallinnoi ja välittää oppimisprojekteja, vapauttaa se opettajan hinnoitteluista ja laskutuksista ohjaamaan opiskelijoiden työskentelyä projekteissa. Tilaajan näkökulmasta on selkeää, kun palvelun saa yhdeltä luukulta varsinkin, jos projekti vaatii monialaista osaamista. Kyamkin sisällä sitten etsitään kuhunkin projektiin tarvittava osaaminen ja tekijät. Myös hinnoittelu on silloin kaikille asiakkaille yhdenmukainen.

TKI -ja palvelutoiminnan ja yritysten solmitut puitesopimukset sitouttavat yrityksiä pitkäjänteiseen kehitystyöhön oppilaitoksen kanssa. Tällöin oppimisprojektien sijoittaminen työjärjestyksiin helpottuu, kun vakituiset kumppanit tuntevat oppilaitoksen aikataulut ja toimintatavat.

Arviointiin on tullut pelkän tuotteen ja prosessin arvioinnin lisäksi yleisten työelämätaitojen tärkeys (NOF). Opettajan arvioinnin lisäksi käyttäjälähtöisessä oppimisessa ovat tärkeässä asemassa itsearviointi, vertaisarviointi ja työelämän palaute.

LCCE:n ja Living Labin ekosysteemisen ja käyttäjälähtöisen ajattelutavan myötä on siirrytty avoimiin ja vuorovaikutteisiin oppimisympäristöihin, missä opiskelijat ja käyttäjät yhdessä tuottavat tietoa aidoissa työelämän tilanteissa. Opettajillakaan ei ole käyttäjälähtöisesti nostettuihin, uusiin ongelmiin valmiita vastauksia vaan he toimivat useamman eri alan opettajan tiiminä koordinoimassa oppimisprojekteja, missä he joutuvat avaamaan omat menetelmänsä ja oman tietotaitonsa koko tiimin käyttöön. Seuraava haaste on saada myös kansainväliset yhteistyökumppanit tähän toimintamalliin mukaan.

Ari Utriainen & Heta Vilén

Kymenlaakson ammattikorkeakoulun tahtotilana on rakentaa kehittyvä ja kehittävä vuorovaikutus alueen työelämän ja korkeakoulun välille. Tätä tahtotilaa tukevat sekä ammattikorkeakoululle asetetut tehtävät että rahoituksenmallit. Yhteistyö eri tavoin toimivien organisaatioiden välillä ei tahtotilasta huolimatta aina suju kivuttomasti vaikka kehityshaluja yhteistyölle nähdään molemmin puolin. Tässä artikkelissa peilataan ammattikorkeakoulun työelämäyhteistyön taustatekijöitä, käytänteitä ja tavoitteita – joihin työelämän puolelta vastaa ammattikorkeakoulukentän hyvin tunteva Nitro ID:n toimitusjohtaja Ari Utriainen. Kymenlaakson ammattikorkeakoulun edustajana keskustelea yritysytteistyösuunnittelija Heta Vilén. Löytyykö yhteistä näkemystä?

Ammattikorkeakoulujen rooli työelämäyhteistyössä

Heta: Ammattikorkeakoulujen vahvuutena pidetään niiden vuorovaikutusta yritysten ja muiden tiedon soveltajien ja kehittäjien kanssa. Ammattikorkeakoulujen rakenne on sen kaltainen, että ne voivat varmistaa aluekehitys- ja työelämälähtöisyystehtävänsä. Yritysten ja erityisesti PK-sektorin näkökulmasta fyysinen ja maantieteellinen läheisyys on tärkeä tekijä yhteistyössä.

Ari: On hyvä jos ammattikorkeakoulut ottavat tulevaisuudessa vieläkin vahvemman roolin pk-yritysten kehittämistoiminnan ja helposti sovellettavissa olevan soveltavan tutkimuksen suuntaan. Sille työlle on tilausta. Monilla, erityisesti teknisillä, yliopistoilla oli aiemmin helposti lähestyttävät rakenteet yritysytteistyölle, mutta viime vuosien kehitys on vienyt niitä niin vahvasti tutkimuspainotteiseen suuntaan niin, että pk-yrittäjäkannan, joka on kuitenkin Suomen menestymisen kannalta kriittisen tärkeä yritysryhmä, on lähes mahdoton lähestyä yliopistotasoista tutkimustoimintaa. Pk-yrittäjänä suosittelisin ammattikorkeakouluja selvittämään vakavasti pk-yrityskannan tarpeet omalla vaikutusalueellaan ja linjaamaan oman toiminnan TKI-tavoitteita sen mukaisesti.

Vahvuudeksi en vielä vuorovaikutusta yrityskannan kanssa tässä vaiheessa sanoisi – siksi hajanaisia on tähän toimintaan liittyvät toimintamallit, jos niitä lähtee tutkimaan ammattikorkeakoulun sisältä huomioiden kaikki sen koulutuslinjat

Ari Utriainen on brändi- ja mainostoimisto Nitro ID toimitusjohtaja. Arilla on hyvä tuntemus korkeakoulukenttään ja sen yhteistyömahdollisuuksiin elinkeinoelämän kanssa.

LCCE® (Learning and Competence Creating Ecosystem) on Kymenlaakson ammattikorkeakoululle rekisteröity tavaramerkki. Toimintatavassa opetus-suunnitelmat on avattu yritysten toimeksiannosta tehtäville projekteille. Käytännössä tietyt ammatilliset opetuskokonaisuudet sisältävät teoreettisten opintojaksojen lisäksi praktisen opintojakson, yleensä projektin.

ynnä muut. Se on enemmänkin mahdollisuus, jonka osaamisen kasvattamisessa ollaan jo jossain kohdin pitkällä, mutta toisaalla aivan lapsenkengissä. Kuvailtaisin sen perään, että ammattikorkeakoulu nostaisi asian sen keskeisten tehtävien kärkijoukkoon ja marssittaisi sitä kautta myös joukkonsa laajalla rintamalla tämän asian äärelle.

Heta: Kymenlaakson ammattikorkeakoulu kehittää liiketalouden, muotoilun, tekniikan, liikenteen ja sosiaali- ja terveysalan palveluita ja muita osaamisen alueita, joilla on välitön ja suora merkitys elinkeinoelämälle ja julkiselle sektorille. Ammattikorkeakouluissa tehtävä tutkimus on luonteeltaan soveltavaa. Ammattikorkeakoulut ovat merkittäviä toimijoita muun muassa alueidensa elinkeinoelämän ja julkisen sektorin toimialarakenteen muutoksessa ja kansainvälistämisessä.

Ari: Jos miettii ammattikorkeakoulutoimijan keskeistä etua ja hyötyä kokonaisuudessaan, ja vertaa sitä ympäröivään yhteiskuntaan, on se väkisinikin monialaisuus. Monialaisuus tulee kyetä uskottavasti ulottamaan soveltavalle puolelle kehittämistoiminnoissa.

Ei ole laisinkaan vaikeaa tunnistaa sitä tosiasiaa, että ammattikorkeakoulut ovat vaikuttavuudeltaan niin halutessaan erittäin merkittäviä toimijoita ajatellen alueittensa elinkeinoelämää ja julkista sektoria. On monia toimialoja, joiden toimihenkilöt ja ylemmät toimihenkilöt sekä merkittävä osa johtoa tuotetaan nimenomaan ammattikorkeakouluissa.

Toimintamalli

Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa on otettu käyttöön LCCE-konsepti, jonka tavoitteena on, että lähes jokaiseen opetusmoduuliin liitetään autenttinen työelämän kehittämishanke.

Ari: LCCE-kirjainyhdistelmä ja työ asian taustalla on ollut koko ammattikorkeakoulukenttää ajatellen merkittävää, ja se tuleekin tuoda jatkossa vielä paremmin esille sen säteilemien etujen ja hyötyjen kautta – ja unohtaa kirjainyhdistelmän taakse kapuaminen. Kirjainyhdistelmä on luotu soveltavan tutkimuksen kentän kanssa keskustelua varten. Kohderyhmä on siis eri kuin se, jolle konseptin hyötyjen tulee säteillä ja tulla ymmärretyiksi.

LCCE-Prosessikuvaus – opetusprojektin yhteydet ja tekijät

Yritys haluaa tilata työn AMK:lta

Yritys ohjaa ja valvoo

- Suorat yhteydenotot yrityksiltä
- Epäsuorat, muiden yritysten kautta tulevat yhteydenotot
- Sopimuksen kirjoittaminen
- Alustavan projektisuunnitelman hyväksyminen

Projektin alustus

Projektin

Kontakti

Suunnittelu

Aloitus

Työvaihe

Lopetus

Vastuuopettaja/kontaktori neuvottelee yrityksen kanssa

Opiskelijat työskentelevät projektissa

- Päätetään tehdäänkö opetusprojektina vai palveluprojektina
- Mikä tai mitkä osaamisalat pysyvät hoitamaan projektin
- Kuka toimii projektipäällikkönä
- Minkälaisia ulkoista ja sisäistä yhteistyötä
- Pohtii projektin soveltuvuutta opetusprojektiksi
- Mihin opintojaksoon
- Luo alustavan projektisuunnitelman
- Tarjous/sopimusehdotelma
- Tekee sopimuksen yrityksen kanssa

- TKI- ja palvelutoiminnan ja opiskelijan sopimus
- Projektisuunnitelma
- Tutkimussuunnitelma
- Liittyminen opintoihin
- Oppimistavoitteet
- TKI pisteet
- Yhteys opinto-toimistoon
- Tekevät ja oppivat
- Luovat osaamista
- Projektin dokumentointi
- Dokumenttien toimittaminen projektipankkiin
- Selvitys kontakteille

Vastuuopettaja ohjaa, vastaa ja pitää yhteyttä

Yhteistyötä kehitetään ohella kuvattujen mallien mukaisesti:

1) Jatkuva kehittäminen tarkoittaa mallia, jossa yhteistyöorganisaatio ja Kyamkin henkilöstö yhdessä opiskelijoiden kanssa tapaavat yritysten edustajia säännöllisesti, usein kuukausittain. Tässä mallissa haetaan koko ajan uusia mahdollisuuksia yhteistyölle ja kehittämiselle.

2) Lukuvuosisopimuksilla sovitaan, mitkä ovat seuraavan lukuvuoden yhteistyöprojektit ja tavoitteet niille.

3) Opiskelijan opintopolkumallissa opiskelija aloittaa harjoittelijana yrityksessä ensimmäisenä opintovuotenaan. Harjoittelun lisäksi opiskelija toteuttaa opiskeluhinsaa liittyvät kehittämistehtävät yritykselle aina opinnäytetyöhönsä saakka. Jos molemmin puolin ollaan tyytyväisiä, opiskelija työllistyy valmistuttua yritykseen – valmiina osaavana työntekijänä.

Työelämälähtöisten opetusmoduulien yhdistäminen antaa opiskelijoille valtavia mahdollisuuksia kehittyä ja ymmärtää, mitä kohden taivalletaan, mutta se asettaa opetukselle ja opettajille myös laajalla rintamalla uusia haasteita ja vastuita. Opettajien asemaan näissä prosesseissa tulisi kiinnittää enemmän huomiota, jotta heillä olisi valmiudet ja edellytykset hoitaa työtään LCCE-konseptin mukaisesti.

Heta: Puitesopimusyhteistyön lisäksi toteutetaan myös yksittäisiä työelämältä tulleita kehittämisprojekteja. Yksittäinen toimeksiantokin pyritään katsomaan laajasti ja Kymenlaakson ammattikorkeakoulun monialaista osaamista hyödyntäen. Toimeksiantoihin sisällytetään lähes kaikissa tapauksissa tutkimuksellinen osuus vaikka yhteistyöorganisaation tarve olisikin konkreettinen tuotekehitystai esimerkiksi viestinnän kehittämishanke. Myös yksittäisessä toimeksiannossa tavoitteena on kasvattaa yhteistyöstä jatkuvaa puitesopimusyhteistyötä.

Ari: Lukuvuosisopimukset, opintopolut ja puitesopimukset ovat hienoja sekä erittäin kannatettavia asioita ja pitkäjänteisen kehittymisen/kehittämisen kannalta tärkeitä, mutta tässä kohta voisi kysyä yhden fiksun paikallisen yrityksen toimitusjohtajan sanoja lainaten: ”Kumpaan suuntaan luulette maailman olevan kehittymässä – hitaampaan vai nopeampaan?”

Yrityksen arki ja syklit kehittyä ja kehittää nopeutuvat koko ajan. Jos ammattikorkeakoulu ei myös muutu itse yhdenaikaisesti toimintatavoiltaan nopeampisyklisiä yhteistoimintaa suosivaan suuntaan, niin se ei tiedä hyvää tulevaisuutta pidemmällä aikajänteellä. Yritysten arki on läkähdyttävän nopeasyklisiä ja se tulisi tunnistaa sekä tunnustaa, ja sitten kehittää ammattikorkeakoulun toimintaa tähän suuntaan kaikilla tasoilla.

Ammattikorkeakoulujen perustehtävä on sellaisten osaajien koulutus, jotka kykenevät uudistamaan osaamistaan ja soveltaamaan tietoaan käytännössä.

(Tutkimus ja innovaationeuvosto, 2010.)

Yhteistyön kehittyminen – verkostot ja kumppanuus

Heta: Kymenlaakson ammattikorkeakoulun Kansainvälisen liiketoiminnan ja kulttuurin koulutusosalalla on noin kuusikymmentä pysyvää yhteistyötä tekevää puitesopimuskumppania ja uusia sopimuksia solmitaan lukuvuosittain. Ennen varsinaisen sopimuksen allekirjoitusta on pääsääntöisesti tehty jo paljon yhteistyötä ja sopijaorganisaatiot ovat tulleet tutuiksi toisilleen.

Puitesopimukset julkaistaan allekirjoitustilaisuudessa, jossa organisaatioiden sekä ammattikorkeakoulun että toisen sopijaosapuolen johto on mukana, ja heillä on tilaisuus kuulla ja keskustella yhteistyöstä ja sen tavoitteista. Organisaatioiden johdon sitoutuminen yhteistyöhön on ensiarvoisen tärkeää, sillä sen kautta yhteistyöstä tulee jo strategisella tasolla yhtenäistä ja merkityksellistä, jolloin myös operatiivisella tasolla on paremmat valmiudet suunniteltuun ja koordinoituun yhteistyöhön.

Ari: Suunta on hyvä ja vuoropuhelu laajassa mittakaavassa ympäröivän yritysten ja yhteisökannan kanssa on jo ihailtavan laajaa sekä hyvin organisoitua.

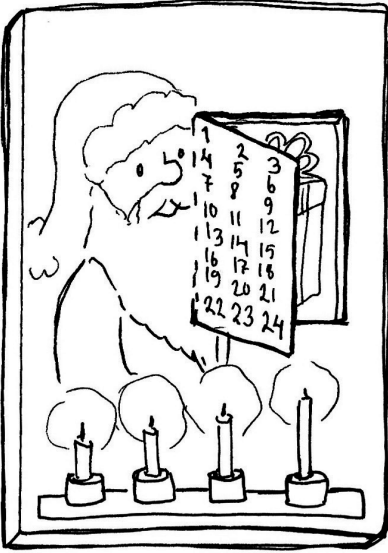
Työelämäläheisen oppimisen organisointi Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa

Heta: Työelämäyhteistyön koordinointi tapahtuu yhden luokun periaatteella. Keskitymien vastuulla on projektien kokonaishallinta sekä yhteistyö yritysten ja opetuksen suuntiin. Näin pyritään takaamaan, että kaikki yhteistyöprojektit ovat projektoidut ja tieto niistä on mahdollisimman hyvin saatavilla. Osaamiskeskittymien kautta sidosryhmät löytävät parhaat mahdollisen toimijat tarvitsemalleen yhteistyölle, ja projekteille löytyy oikeat tekijät ja ohjaajat.

Yhteistyöprojektit ovat aina oppimisprojekteja, joiden tavoitteena on tuottaa uutta osaamista kaikille osapuolille. Työelämä voi hyödyntää alueen korkeakoulun osaamista. Ammattikorkeakoulun henkilöstö pystyy päivittämään työelämäosaamistaan ja kehittämään ammattikorkeakoulua mutta ennen kaikkea opiskelijat oppivat soveltamaan tietojaan ja taitojaan sekä luomaan jo opiskeluaikana työllistymistä edistäviä verkostoja. Yhteistyöprojekteissa opiskelijoiden ohjaajina toimivat opettajatiimit, jotka ovat enenevässä määrin monialaisia.

Yhteistyöprojektit ovat aina oppimisprojekteja, joiden tavoitteena on tuottaa uutta osaamista kaikille osapuolille.

Ari: Yksi luukku ja siitä hajauttaminen on ennenkuulumattoman hyvä toimintaperiaate koulutusyhteisölle – liekö kellään vastaavalla instituutiotoimijalla mitään samanlaista? Myös toimintaperiaatteet ovat erinomaisessa kunnossa.

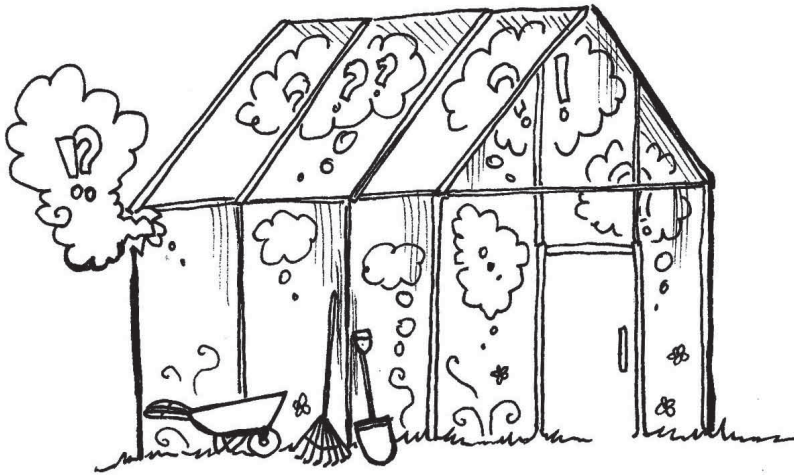
Tunnistan kuitenkin toimintamallin heikon kohdan, kun puhutaan isosta organisaatiosta ja isoista organisoinneista joskus ehkä pienenkin tehtävänannon tai yhteistyökuvion hoitamisessa. Sellaisissa helposti hukkuu se, kenellä on vastuu ja omistajuus asiaan niin, että siihen liittyvät toimijat voivat keskittyä omaan rooliinsa ja hoitaa sen kunnolla ja että he pystyvät tukeutumaan tekemisissään siihen, jolla on valta ja vastuu sekä tärkeää intohimoa hoitaa asia parhain päin maaliin.

Johdan itse luovan alan suunnittelufirmaa, jossa on 34 työntekijää. Siellä valta ja vastuu asioiden onnistumisesta ja asiakkaan kanssa kommunikoinnista sekä suunnittelijoiden keskinäisen työnjaon onnistumisesta on istutettu asiakasvastaaville, joita on yhtiössä useita. LCCE-toiminnasta en tunnista tätä onnistuneiden prosessien kannalta kriittisen tärkeää osasta. Onko valta ja vastuu sekä intohimo ohjaavalla opettajalla, opiskelijalla, yhden luukun haltijalla – kenellä? Kaikilla on varmasti kollektiivinen vastuu, ja yksilöistä riippuen se joko toimii tai ei toimi, mutta kun puhutaan yritysten kanssa tehtävästä yhteistyöstä, niin se ei ole mielestäni riittävä taso, jotta voitaisiin saada tasalaatuisia onnistumia jatkuvasti aikaiseksi.

Työelämäyhteistyön edelleen kehittäminen

Heta: Työelämäläheisen toiminnan kehittämisessä on tulevaisuudessakin merkittävää yhteistyön pitkäjänteisyys, sekä opiskelijoiden ja opettajien suora yhteistyö yrityksen kanssa. Yksittäisten, valmiiksi rajattujen toimeksiantojen sijaan opiskelijoiden ja opettajien on hyvä olla kehittämässä yhteistyötä pidempiaikaisten kumppanuussopimusten puitteissa. Näin opiskelijat oppivat havaitsemaan yrityksen kanssa yhdessä ongelmia ja tarpeita sekä kehittämään toimintaa kokonaisvaltaisesti. Tällainen toiminta kehittää opiskelijoiden ongelmanratkaisutaitoja sekä riskinottoa ja epävarmuuden sietämistä. Tällainen toiminta kehittää myös opetussuunnitelmia. Tähän liittyen on merkittävää, että toimeksiannot annetaan opiskelijalle riittävän väljinä, jottei tehtävänanto aseta opiskelijan ajattelulle tai luovuudelle niin sanottua lasikattoa.

Ari: Lasikatkon pelko on varmasti aiheellinen ja sen välttäminen toimii osassa yhteistyötapahtumia. Tuollaiset väljät toimeksiannot tunnistaisinkin kuitenkin liittyvän yleensä varhaisen vaiheen kehitysinnovointiin, joissa haetaan suuntaa asialle, jolle saattaa jo olla valmiiksi kehityskonteksti määriteltynä – tai jopa sitäkin haetaan.

Pyrkimys yhteistyön pitkäjänteisyyteen tuo kuitenkin luonnollisesti mukanaan sen, että kun kehityksen suunta saadaan määriteltyä, niin valittu polku tulee pystyä kahlamaan maaliin – yhdessä. Ja väittäisin, että suurimmat työloudit ovat tuolla polun varrella – ei sen alussa, vaikka lähtökohtien ja suunnan määrittely ovatkin äärimmäisen tärkeitä, ja ne tulee hoitaa hyvin.

Heta: Monialaiset tiimit, joissa on mukana eri alojen opiskelijoita ja opettajia, lisäävät sekä pedagogisen että muun toiminnan innovatiivisuutta. Niissä opitaan myös toisilta sekä erilaisista työkulttuureista. Kun tiimeissä on mukana myös kansainvälisiä opiskelijoita, rikastuu osaamisen lisäksi myös erilaisten kulttuurien tuntemus. Projekteissa toimiminen edistää näin kansainvälisen opiskelijoiden sopeutumista suomalaiseen työyhteisöön ja lisää heidän työllistymismahdollisuuksiaan madaltamalla yritysten kynnyistä ulkomaisen työtekijän palkkaamiseen.

Ari: Monialaisuuden mukanaan tuomat rajojen ylitykset tai ainakin osaamisalojen välisen hankauspinnan koettelu tuo mukaan ilman muuta lisää edellytyksiä luoda uutta ja saada kapeaa tarkastelua enemmän kilpailukykyisiä tuloksia aikaiseksi. Kun tähän lisää ammattikorkeakoulun mahdollisuuden monikulttuurisuuden vahvistamiseen, niin lähtökohdat ovat loistavat! Tätä kannattaa jalostaa aina vaan pidemmälle ja olla välittämättä siitä, että se on ja tulee olemaan vaikeaa.

Heta: Monialainen tiimiopettajuus soveltuu yritysläheisiin oppimisympäristöihin. Yritysten päätöksenteolle on tyypillistä, että mukana on monialaisia asiantuntijoita päättämässä erilaisista asioista. Monialaiset opettaja- ja opiskelijatiimit yritysyhteistyössä peilaavat työelämän toimintamalleja. Pienten yritysten näkökulmasta monialaisista tiimeistä on hyötyä myös erityisesti silloin, kun heillä ei ole näin moninaisia resursseja omassa yrityksessä.

Kun tiimeissä on mukana myös kansainvälisiä opiskelijoita, rikastuu osaamisen lisäksi myös erilaisten kulttuurien tuntemus.

Kymenlaakson ammattikorkeakoulun kansainvälisen liiketoiminnan ja kulttuurin toimialalla tehdään vuositason noin 300 yhteistyöprojektia työelämälle. Jatkuva yhteistyösopimus on yli 60 organisaation kanssa.

Ari: Tiimeissä työskentely ja päätöksen teko on työelämän realiteetti tänä päivänä. Yksilöillä tulee työelämässä olla kyky antaa oma spesifi osaamisensa muiden käyttöön ja hyödyntää muiden osaamista omassa työssään.

Heta: Ammattikorkeakoulu voi siis tuottaa monenlaista arvoa alueen organisaatioille mutta vastavuoroisesti alueen organisaatiot tuottavat ammattikorkeakoululle lisäarvoa toimimalla ammattikorkeakoulun kumppaneina. Mitä paremmin ammattikorkeakoulu voi yhteistyön kautta peilata työelämästä tulleita signaaleja ja kehittämistarpeita, sitä paremmin se voi hyödyntää niitä opiskelijoiden asiantuntijuuden kehittämisessä työelämän tarpeita vastaavaksi.

Ari: Olen ehdottomasti samaa mieltä siitä, että ammattikorkeakoululla on jo kyky tuottaa monenlaista arvoa alueen organisaatioille ja yrityksille. Tuota kykyä tulee kuitenkin jatkuvasti ja päättäväisesti kehittää. Samassa jatkuvan ja nopeutuvan kehittymisen paineessa eletään myös yrityksissä.

Tähän kohtaan voisi lainata yhden ison asiakkaamme lausahduksen omasta arjestaan: ”Staattinen tilamme on dynaaminen muutos”. Tuossa lausahduksessa asuu suuri viisaus, joka vaikutti myös omaan suhtautumiseeni sekä työhöni että johtamaani organisaatioon. On nimittäin helpottavaa, jos hyväksyy sen, että jokainen meistä ja jokaisen meidän organisaatiomme joutuu joka päivä oppimaan sekä muuttumaan ja kehittymään. Valmista ei vain tule koskaan, mutta aina voi silti tulla parempaa.

Living Lab – Kasarminmäki

Heta: Living Lab toiminta vahvistaa korkeakoulun tutkimus- ja kehitysosaamista. Toimintamallina Living Lab sopii hyvin ammattikorkeakouluille, joilla on mahdollisuus pitkäjänteiseen kehittämiseen yhdessä toimijoiden ja käyttäjien kanssa.

LL-menetelmää voi hyödyntää yhteistyöprojekteissa, mutta voisiko LL-menetelmä olla tapa, jolla rakennetaan Kymenlaakson ammattikorkeakoulun ja yritysten välistä yhteistyötä? Jos tarjoamme LL-palveluja, pitäisikö myös AMK:n palveluja kehittää avoimen innovaation ekosysteemissä yhdessä käyttäjien kanssa?

Ari: Olisi hyvin kiinnostava ajatus, jos ammattikorkeakoulu hyväksyisi eräänlaiseksi yhdessä kehittämisen elämäntavaksi tuon Living Lab -ajattelun, ja tavan purkaa asioita atomeiksi ja ymmärrettävämmiksi osakokonaisuuksiksi. Se voisi olla myös askel kohti avoimempaa innovoinnin ekosysteemiä, mutta se ainakin olisi askel kohden sitä, että ammattikorkeakoulu pystyisi paikallisesti tuottamaan laajoja joukkoja hyödyttävää tietoa ja ymmärrystä.

Pihallako?

Marjo Suviranta

Kouvolan koulujen koululaiset koulujen pihoja suunnittelemassa. Teollisen muotoilun opiskelijat Tiina Ikonen ja Aletta Purola Pilkan koulun työryhmästä jakavat kokemuksiaan lehtori Marjo Suvirannan kanssa.

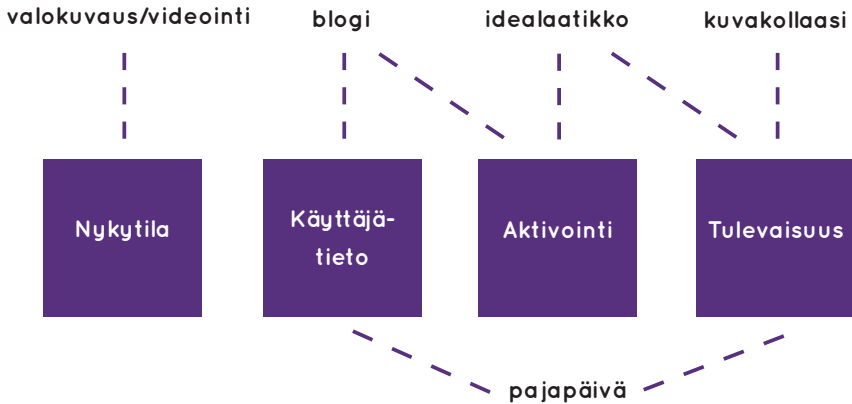
Projektin tavoitteena oli, että kaikki koulun oppilaat voisivat viettää viihtyisää ja turvallista laatu-aikaa koulun pihalla välituntien aikana. Aluksi koulujen pihojen käyttäjiltä kerättiin tietoa siitä, mitä oppilaat tekevät pihalla nyt. Lisäksi oppilaita osallistettiin suunnitteluun muun muassa työpajalla. Eri menetelmiä hyödyntäen selvitettiin, mitä kaikkea he haluaisivat ja voisivat tehdä välitunneilla, oletuksena oli muun muassa liikunta ja seurustelu. Muotoilun opiskelijat kantoivat vastuun konseptien suunnittelusta, mutta taitavasti ja tarkkanäköisesti kerätty materiaali auttoi heitä käyttäjille osuvien ratkaisujen suunnittelussa.

Menetelmät: 1) Tutustuminen

Marjo: Aluksi menetelmien valinta oli opiskelijoillemme haastavaa, koska toimintatavat ja -ympäristö olivat monille uusia. Tilanne rauhoittui monien ryhmien osalta sen jälkeen, kun he pääsivät käsiksi itse käytännön toimintaan kouluilla. Opiskelijat vakuutuivat siitä, että he ovat tervetulleita kouluihin ja että he saavat paljon apua ja tukea koulujen henkilökunnalta ja oppilailta. Kaikkea ei tarvitse tehdä itse vaan tehtäviä pitää osata suunnitella ja organisoida eteenpäin. Teidän koulunne oli mukavan lähellä ja vierailitte usein koulussanne, taisitte viihtyä Pilkan koulussa?

Tiina: Yhteistyö opettajien ja muun henkilökunnan kanssa sujui hyvin. Meidät otettiin aina lämpimästi vastaan opettajanhuoneessa, tarjottiin kahvia ja jopa kouluruokalounas!). Opettajat olivat hyvin avoimia tehtäviämme kohtaan ja kiinnostuneita projektista ylipäätään.

Aletta: Muakin lämmitti kovasti se, kuinka hyvä tunnelma oli aina kun koululla kävimme, kertaakaan ei jäänyt sellainen tunne, että olisimme häirinneet tai ettei meitä olisi haluttu paikalle. Koko koulu tuntui olevan innoissaan ja puhaltavan yhteen hiileen projektin tiimoilta! Olimme aina tervetulleita tunneille, vaikka projektimme verottikin opettajien omaa opetus-aikaa. Yhteydenpito

kontaktihenkilöön sujui ongelmitta sähköpostin ja puhelimen välityksellä, ja vierailuillemme järjestyi aina helposti aikaa. Jälkeenpäin mietittynä, todella opettavainen kokemus!

Tiina: Pilkan koululla ensimmäiseen oppilastapaamiseen osallistui oppilaskunnan jäsenet, joille delegoimme "Pihakartta-tehtävän". Myöhemmissä tehtävissä otimme mukaan kaikki oppilaat ja opettajat, ja pajapäivään saapui oppilaskunnan jäseniä + muutama muu "ei jäsen". Yhteistyöopettajana Pilkan koululta oli vararehtori, muistaakseni 3.lk:n opettaja.

2) Leikki (osallistuminen, käyttäjätiedon keruu)

Marjo: Toisinaan opiskelijamme joutuivat aivan uudenlaisiin tilanteisiin, kun pienimmät oppilaat olivat epävarmoja ja kaipasivat lohdutusta ja kannustamista tai kun teini-ikäiset kapinoivat ja heitä yritettiin motivoida ideointiin. Muotoilijan yksi tärkeimmistä tehtävistä on osata asettua käyttäjän asemaan ja kuunnella – LISTEN LOUD. Aloititte nykytilanteen kartoittamisella, kuuntelemalla ja katselemalla. Sivusta seuraamalla pääsitte itse sisään Pilkan koulun pihatoimintaan hienosti. Miten sen teitte?

Aletta: Välitunneille osallistuminen oli sikäli tärkeää, että lapset osoittivat kiinnostusta ja ottivat kontaktia meihin aivan eri tavalla kuin opetustilanteessa. Välillemme syntyi hyvä luottamus. Uskon että välikän havainnoinnin kautta saatiin myös hyvä kokonaiskuva siitä, mitä siellä pihalla sitten puuhataan ja miten lapsilaumat sijoittuivat ympäriinsä.

Tiina: Ensimmäisenä tutustumispäivänä valokuvasimme pihaa ja seurasimme välitunnin touhuja. Satu ja Aletta pääsivät leikkimään puuhippaa! Lapset esittelivät meille innokkaasti välituntitoimintaa, oli hauskaa!

Kuvaaja: Tiina Ikkonen

3) Kartta

Marjo: Paljon päänvaivaa aiheutui aluksi siitä, millä menetelmillä selvitetään pienten koululaisten toimintaa välituntien aikana. Kun päädyitte karttaan, piti päättää, kuinka yksinkertaiseksi sen voi pelkistää, että se on vielä ymmärrettävä koululaisille sekä opiskelijoille. Lopulta on hämmästyttävää, kuinka yksinkertaisilla pohjilla saitte paljon tietoa kerättyä.

Tiina: Jaoimme oppilaskunnalle tehtävän, jonka he veivät omiin luokkiinsa ryhmytyön muodossa. Nykytilanteen kartoitukseen teimme kaksi karttaa koulun pihasta: kevät- ja talvipihat. Oppilaiden tuli sijoittaa itsensä ja luokkatoverinsa pihalle puuhastelemaan, eli mitä he nyt tekevät välitunneilla. Keräsimme tehtävän seuraavalla tapaamiskerralla, jolloin jokainen luokka myös esitteli meille omat karttansa. Tässä kohtaa oli hauska nähdä, kuinka erilaisia eri ikäryhmien kartat olivat!

Aletta: Valmiit kartat olivat mielestäni hyvä idea, niistä pystyi helposti näkemään lasten mielipuuhat (jotka olivat melko luokkakokohtaisia). Kartat olivat hyvät ja helppo lähestymistapa aiheeseen, jokainen lisäsi jotain pientä ja lopputulos oli iso ja hieno kokonaisuus. Tekemisten ja mieltymysten lisäksi niistä sai muutaakin välitöntä informaatiota, muun muassa luokan innokkuuden ja asenteen projektia kohtaan. Näistä tehtiin tiivistelmän tyylinen yleiskatsaus, jonka avulla näimme, minkälaisia vastauksia milläkin luokalla oli eniten. Huomioimme myös yksittäiset hyvät ideat ja ajatukset. Esimerkiksi kakkosten kartat olivat värikkäitä ja monipuolisia, kun taas kuutosten kartalla seisoskeli rivi lyijärillillä piirrettyjä tikku-ukkoja. Ripustimme kartat seinälle ja kävimme jokaisen luokan läpi oppilas kerrallaan ja kysyimme, mitä hän oli piirtänyt. Näin saatiin myös suora kontakti jokaiseen oppilaaseen, vaikka tehtävä oli teetetty meidän pois ollessamme. Kartoista saimme paljon käyttökelpoista materiaalia ja ideoita uusia tehtäviä varten.

Marjo: Aivan, tällä tavalla tehdään toimintaa näkyväksi ja siihen on helpompi ottaa kantaa ja sen perusteella pystytään asettamaan tavoitteita. Tämä on sitä laadullista tutkimusta, johon muotoilu ja suunnittelu perustuvat. Kartoista näkyi selvästi, kuinka eri-ikäiset koululaiset tarvitsevat erilaista toimintaa välitunnille. Uskon että koululaiset osasivat piirtäen kuvata tapahtumia helpommin ja selkeämmin kuin esimerkiksi kirjoittaen. Tarvittavaa lisäinformaatiota ja tarkennuksia keräsittekin koululaisten kertomuksista siitä, mitä kuvassa tapahtuu.

4) Maskotti ja unelmointi

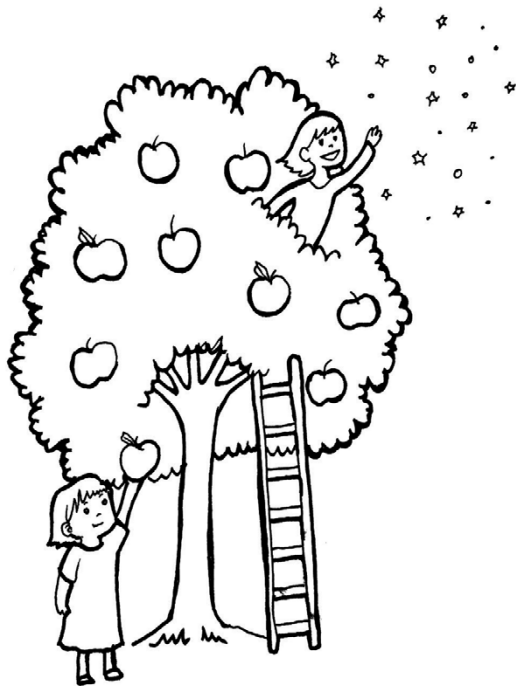
Marjo: Unelmointivaiheessa monille opiskelijoillemme oli yllätys, että unelmat olivat kovin pieniä ja jo entuudestaan tuttuja. Meitä opettajia tämä huvitti, koska meillä on usein sama tunne omien opiskelijoidemme kanssa, unelmat ja mielikuvitus ovat liiaksi kiinni nykyisessä. Herää kysymys: emmekö osaa unelmoida? Tähän voisimme tarttua kuten Saku Tuominen Hyvä elämä kirjassaan kehottaa, pitää osata unelmoida, että voisi jotain saavuttaa.

Tiina: Unelmointivaiheessa jokainen sai oman värikkään A3:sen, jonka kaan-teen tuli suunnitella pihaprojektin maskotti. Sisäsivuille pyysimme kuvaamaan unelmien välitunnin joko piirtäen, sarjakuvalla tai tekstillä. Maskottitehtävällä halusimme luoda hyvää fiilistä ja tunnistettavan hahmon projektille. Unelmoinnilla keräsimme tietoa siitä, minkälaista tekemistä pihalle halutaan. Samaa kysyimme myös opettajilta, jotka listasivat pihan plussat ja miinukset. Näistä lasten unelmointitehtävistä ja maskoteista kokosimme aiheita konseptointivaihetta varten.

Aletta: Maskottikilpailun ideana oli tehdä pihaprojektista lasten "oma" juttu niin, että kaikissa projektiin liittyvissä materiaaleissa olisi koulun oppilaan (näin pienessä koulussa kaikki tuntevat SEN oppilaan) suunnittelema maskotti. Tämä kahdesta syystä: 1) "Tää on meidän juttu"- ajattelun lisääminen ja sitä kautta innokkuus ideointiin ja tekemiseen, koska sellaista tarvittiin varsinkin kuutosluokkalaisten kohdalla. 2) Jos jotkut suunnitelmistamme olisivat toteutuneet, niin niitä varmasti kohdeltaisiin paremmin ja niistä oltaisiin innostuneempia, kun ne koetaan omiksi. Maskottin piirtämisen yhteydessä oli myös unelmointi-tehtävä; piirrä tai kirjoita aiheesta "unelmiesi välitunti". Lasten unelmat olivat yllättävän jalat maassa -ajattelua.

Villeimmät ideat pyörivät huvipuistolaitteiden ympärillä, ja suurimpaan osaan unelmista liittyi jollakin tapaa herkkuruokia, pizzaa ja jätskiä. Tämä yllätti, sillä juuri lapsenomainen korkealentoinen ja mielikuvituksellinen ideointihan oli se, mistä me aikuiset olemme vieraantuneet ja sitä olimme tulleet suunnittelutyöhömmä etsimään. Onhan siitä aina puhetta, että koulu tappaa luovuuden ja lapset aikuistuvat liian nopeasti, mutta että jo heti ensimmäisellä luokalla! Ehkä me suomalaiset olemme oppineet pienestä pitäen siihen, että on turha kurotella tähtiin, jos omenoihin yltyä helpommin. Kokosimme vastaukset luokittain, ja nostimme niistä eniten kannatusta saaneet samantyyppiset ideat jatkojalostukseen ja seuraavaa vaihetta varten.

Suunnittelutehtävä

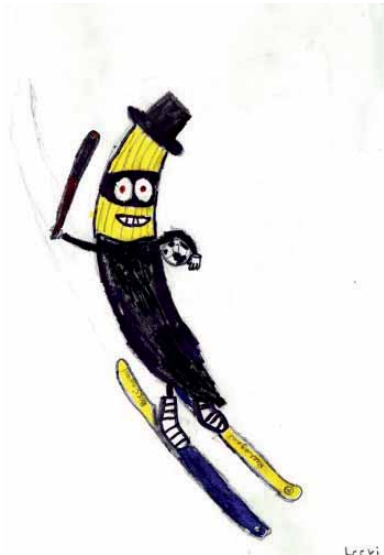
Marjo: Unelmointitehtävän ja pajapäivän välillä teetitte vielä suunnittelutehtävän, jonka avulla haitte tarkempaa tietoa ja kuvaa kunkin ikäryhmän tarpeista. Osasitte organisoida ja hyödyntää koulun oppilaita ja henkilökuntaa tehtävien annossa ja tekemisessä mutta piditte myös huolen siitä, että teillä säilyi suhde oppilaisiin ja saitte tietoa myös suoraan heiltä.

Aletta ja Tiina: Tämä tehtävänanto määräytyi unelmointi-tehtävien pohjalta, niissä havaittujen luokka-asteiden kiinnostuksen kohteiden sekä toteutuksen vaikeusasteen mukaan. Valitut aiheet eri luokille olivat: 1 luokka, asfalttimaalaus, 2 luokka, maja tai piilopaikka, 3 luokka, kiipeilyteline, 4 luokka, karuselli, 5 luokka, tarkkuusseinä jalkapalloiluun tai lumipallojen heittelyyn ja 6 luokka, parkour-esteet. Annetun tehtävän tavoitteena oli saada oppilailta yksityiskohteisempia ideoita työpajaa ja konseptivaihetta varten. Ryhmät valitsivat etukäteen, mitä suunnitelmaa he lähtevät pajalla työstämään eteenpäin ja osallistujat toivat mukanaan pajalle suunnitelman pihaleikkivälineestä, josta he rakensivat pajalla pienoismallin.

Pajapäivä 26.3.–27.3

Marjo: Opiskelijamme suunnittelivat kaksi pajapäivää, koska koululaisten ikähaitari oli haastava, peruskoulun toisesta luokasta lukion toiseen luokkaan eli kymmenen vuotta. Tämä oli työrauhan kannalta viisas päätös. Pajapäivinä oli

upea, aurinkoinen talvisää, hanget hohtivat. Kasarminmäen uusi pajarakennus loisti auringon valossa, upea ympäristö luovaan toimintaan. Näytti että ujoimmatkin koululaiset avautuivat ja monet puhkuivat intoa, tuskin maltoivat mennä syömään. Taisivat olla otettuja siitä, että heidät kutsuttiin asiantuntijoina osallistumaan suunnitteluun ammattilaisten pajoille. Yksi oppilaista huudahti iloisesti: tänne mä tuun opiskelemaan, ihaillessaan näyttelytilan mallinukkien fantasia-asuja.

Mielestäni valmistauduite pajapäivään hyvin, keräsitte mallinrakennustarvikkeita ja työkaluja monipuolisesti siltä, mistä vain materiaalia ilmaiseksi tai halvalla löytyi. Valmistitte Pilkan koulusta myös pienoismallin sekä pihaa kuvaavan alustan. Kiirehän siinä tuli ja teitte pitkää päivää. Millä mielellä odotitte pajapäivää ja miten se mielestänne onnistui?

Aletta: Kyllähän se kovasti jännitti, että mitähän tästä tulee... En ainakaan itse ole kovinkaan kummoinen lapsenkaittaja. Pajapäivä oli todella mukava ja onnistunut! Lapset olivat innoissaan ja puuhakkaita. Oli hyvä asia, että oppilaille oli pajalle tullessaan tiedossa, millaisen pienoismallin kukakin aikoi rakentaa, ja rakentamisen pariin päästiin hetimiten. Valitut suunnitelmat oli äänestetty luokittain. Hyväksi jutuksi koen myös koulun piha pienoismallipohjan, jonka olimme tehneet; sen lisäksi, että se oli aivan törkeän hieno (lähinnä meidän mielestä), se satoi lasten tuotokset yhteen ja teki niistä upean kokonaisuuden. Samalla saatiin selville myös, mihin kohtaan pihaa lapset tuotoksensa sijoittaisivat = mitkä alueet pihasta kaipaivat piristystä.

Marjo: Opiskelijaryhmämme houstasivat omia koululaisryhmiään eri puolilla pajaa, kaikille löytyi oma soppa. Kaikki ryhmät myös kävivät tutustumassa koulun

Kuvaajat: Niko Mäkiranta, Juuso Mäkinen, Olli Mustikainen

muihin tiloihin ja lounas syötiin Kasarminmäen ravintolassa. Työturvallisuus oli taattu, kun työkaluina käytettiin käsityökaluja ja AMK:n opiskelijat tekivät kaikki työkoneita vaativat vaiheet.

Tiina: Pajapäivä oli itsellekin mukavaa vaihtelua, kun saimme askarrella yhdessä lasten kanssa ja seurata heidän luovaa työskentelyään.

Konseptointi

Marjo: Miten paljon hyödynsitte oppilaiden suunnitelmia ja malleja seuraavassa eli konseptointivaiheessa, kun itse suunnittelitte koulujen pihuille toimintaa ja tuotteita? Oliko vaikeaa toteuttaa oppilaiden ajatuksia vai koitteko, että saitte konsepteihin enemmän uskottavuutta ja sisältöä? Olivatko koululaisten suunnitelmat enemmän esteenä vai eteenpäin vievänä voimavarana?

Opiskelijoiden ohjaamien oppilaiden ideoista hahmottama ja jatkokehittämä katos, jossa yhdistyy toiminta ja oleskelu. Myllykosken yhteiskoulun työryhmä: Juulia Häkkinen, Kaisa Oksanen ja Harri Willberg.

Aletta ja Tiina: Konseptivaiheessa käytimme hyväksi sekä papapäivän materiaalia että aikaisemmin kerättyjä materiaaleja. Konsepteja varten pyrimme valitsemaan toisistaan mahdollisimman paljon eroavia teemoja. Myös maskottitehtävästä löytyi hyviä vinkkejä teemoiksi. Teemoiksi valittiin moderni (avaruus), esihistoriallinen (dinosaurius) ja fantasia (satumetsä). Aikaisemmillä tehtävillä oli tarkoitus kerätä hyviä ideoita konseptivaihetta varten. Syntyneet pienoismallit olivatkin meille konseptien ideointivaihetta varten todella hyvää materiaalia, sillä niissä yksityiskohdat, mittasuhteet ja havainnollistaminen toteutuvat paremmin ja ne olivat helpommin ymmärrettävissä kuin pelkissä piirroksissa ja tarinoissa. Toivoimme myös mahdollisimman korkealentoisia ja mielikuvituksellisia ideoita tuotteiden uutuusarvon saavuttamiseksi. Toteutuneet pienoismallit ja niiden suunnitelmat olivat kuitenkin aika perinteisiä, ja jo valmiiksi olemassa olevia tuotteita ja tuotekonseptien malleja noudattavia.

Toteutus

Tiina: Harmittaa kun projekti jäi konseptivaiheeseen, olisi ollut kiva viedä asioita vähän pidemmälle.

Aletta: Munkin mielestä projekti jäi jotenkin keskeneräiseksi. Varmasti lapset odottivat joitain toteutuksia, kun kerran tästä tehtiin niin iso juttu. Jotenkin jäi sellainen syyllinen tunne, ihan niin kuin olisin pettänyt lasten luottamuksen. Kuitenkin herää se pieni ajatus, että jos omat ideat ja niiden toteutus olisivat olleet parempia, niin olisiko sinne pihalle saatu jotain.

Marjo: Olemme vielä harjoittelemassa Living Lab -toimintaa, joten organisoinnissa on vielä puutteita. Projektin alussa pitäisi sopia myös budjetista, päättää paljonko rahaa mahdollisiin toteutuksiin on käytössä. Ilman budjetointia emme koskaan pääse toteutusvaiheeseen. Myös toimintaa yhteistyöyritysten kanssa voisi kehittää tältä kannalta. Toteutumattomista suunnitelmista ei kuitenkaan voi syyllistää oppilaita tai opiskelijoita. Harmi jos joku tuntee syyllisyyttä tästä.

Ohjaustoiminta

Marjo: Olitte alusta asti kiinnostuneita ohjaustoiminnan hyödyntämisestä ja mahdollisuuksista koulujen pihilla. Me opettajatkin pääsimme testitunnille tanssimaan muun muassa C- ja moonwalkkia. Innostuimme kaikki pakkasaamaa piristävästä sessiosta ja pohdimme yhdessä ajatustanne eteenpäin. Kuinka saada ohjattua toimintaa välitunneille ja vieläpä aiheita, jotka innostaisivat eri-ikäisiä koululaisia. Totesimme että haasteena tulisi varmasti olemaan raha, joten yhtenä vaihtoehtona syntyi ajatus eri alojen opiskelijoiden työharjoittelun hyödyntämisestä.

Tiina: Tosiaan, järjestimme Pilkan koulun pihalla tanssitunnin – kiitos Janne Outiselle yhteistyöstä ja hauskoista kokemuksista. Halusimme tarjota piristystä peruskoulupäivään. Osin siinä onnistuimmekin. Pääosin kaikki oppilaat osallistuivat. Lähinnä kuutosluokan oppilaat eivät innostuneet.

Aletta: Kaikki oppilaat eivät olleet ihan niin innoissaan kuin olisi voinut luulla. ”Ette oo tosissaan” -ilmeitä ja seisoskelevia hahmoja löytyi myös.

Marjo: Opiskelijamme saivat vapaat kädet kehittää juuri heidän kouluunsa ja heidän oppilailleen sopivia tehtäviä ja toimintaa. Tanssitunti oli hyvä esimerkki siitä, kuinka oppilaat saatiin mukaan toimintaan, kun ohjaus tuotiin omaan kouluun ja toiminta oli juuri heille sopivaa. Yhdeksi pihojen parannusehdotukseksi tulikin juuri toiminnanohjauksen tarve ja mahdollisuudet esimerkiksi liikunnan lisäämiseksi uudella tavalla.

Lopuksi

Aletta: Musta meillä oli tosi selkeä ja johdonmukainen eteneminen käyttäjälähtöiseen muotoiluun, tekniikatkin osuivat ihan hyvin ja Tiinan kanssa tiimityöskentely ja ideointi natsasi: en muista, että olisimme olleet eri mieltä. Projekti eteni omalla painollaan, ja pienellä puserutamisella.

Tiina: Samaa mieltä!

Marjo: Suunnittelitte ja teitte itse etukäteen paljon pohjatyötä ja materiaalia dokumentointia varten. Tekstit, piirrookset, valokuvat, videot, pienoismalli... Kuinka työlääksi koitte materiaalin valmistamisen, sen läpikäynnin ja analysoinnin, vai saitteko helposti haluttua tietoa kerätystä materiaalista?

Aletta: Paljon jäi materiaalia käteen, ja kaikki tuli tarpeeseen. Mielestäni kerätty materiaali vastasi hyvin tarpeisiimme, ja sitä tuli sopivasti käyttämillämme tekniikoilla. Jos jotain tekisin eri tavalla, niin unelmoinnin. Varmasti pienellä johdattelulla ja innostavammalla tehtävänannolla olisi saatu huikeampia ideoita aikaiseksi!

Marjo: Opiskelijamme joutuivat ensimmäisen vuoden pienehköjen tehtävien jälkeen todella suureen projektiin. Hyppy tuntemattomaan vaati rohkeutta. Monille aiheutti ahdistusta se, että yhteydenpito kouluihin oli

kokonaan opiskelijoidemme vastuulla. Tämä opetti itsenäiseen toimintaan ja vastuun kantamiseen, tähän olisi tarvittu myös enemmän tukea ja avoimuutta koko ryhmältä ja opettajilta. Opiskelijoiden kanssa tietoa jaettiin Moodle-oppimisympäristössä, jonne myös koulujen henkilökunnalla oli pääsy. Aikataulus osoittautui tälläkin kertaa haasteelliseksi. Vaikka tapaamiset oli sovittu jo alkumetreillä, tuli osallistujille ajan myötä ennakoimattomia velvollisuuksia eivätkä he päässeet osallistumaan loppuarvioon. Laajempi palautekeskustelu olisi ollut tärkeää muotoilun opiskelijoille. Projektin lopussa pitää olla tapaaminen, jossa summataan tuloksia tavoitteisiin nähden ja mielellään nostetaan saavutettua osaamista kaikkien tietoisuuteen.

Upeana päätöksenä projektille osa ryhmän opiskelijoista suunnitteli ja järjesti itsenäisesti Kymin Osakeyhtiön 100-vuotissäätiön apurahan turvin opintomatkan Italiaan Milanon huonekalumessuille. Matka ajoitettiin niin, että Living Lab -hankkeen projektipäällikkö järjesti EnOll tapaamisen Milanon San Rafaelliin. (ENOLL – European Network Of Living Labs) Tapaamiseen osallistuivat lisäksi hankkeeseen ja projektiin osallistuneet opettajat. Opiskelijoiden ammatillista kasvua tukeva tapaaminen oli meille kaikille ilo. (Milanon tapaamisesta tarkemmin Minna Iksen artikkelissa.)

Tiina Hatakka & Jenni Kuitunen

Artikkelissaan Jenni ja Tiina, Kymenlaakson AMK:n sisustusarkkitehtuurin ja kalustesuunnittelun 3.vsk:n opiskelijat keskustelevat kokemuksistaan keväällä 2013 toteutetusta Living Lab -opetusprojektista.

Jenni: Mitä mieltä olet seniorikaluste Living Lab -casesta?

Tiina: Rankka reissu, mutta antoisa!

Jenni: Niinpä! Miten homma lähtikään teillä liikkeelle?

Tiina: Senioreiden Suhinoissa tehty kyselytutkimus on jäänyt ensimmäisenä mieleen. Briefia Living Lab -caselle ei silloin vielä ollut: tarkoitus oli kerätä projektista kiinnostuneita henkilöitä yhteistyötä varten. Ei vielä tiedetty, mitä tulisimme suunnittelemaan.

Jenni: Mitä me kysyttiinkään heiltä silloin aiheeseen liittyen? Meillähän oli silloin paikan päällä konkreettisia testituolejakin.

Tiina: Niin oli, kolme erilaista tuolia niin korkeudeltaan kuin ulkonäöltäänkin. Tapahtuman kohderyhmäläiset saivat kokeilla eri tuolimalleja ja kertoa niistä omia mielipiteitään. Sen lisäksi oli peruskysymyksiä väreistä ja muista valintaan vaikuttavista asioista. Myös lempihuonekaluista oli puhetta!

Jenni: Niin olikin! Suhinoiden tapahtumalla oli suuri merkitys lopulliseen briefiin ja siihen, että tehtävään pääsi ylipäätään kiinni! Tällaisessa tapauksessa käyttäjälähtöisyydellä oli tosi tärkeä osa.

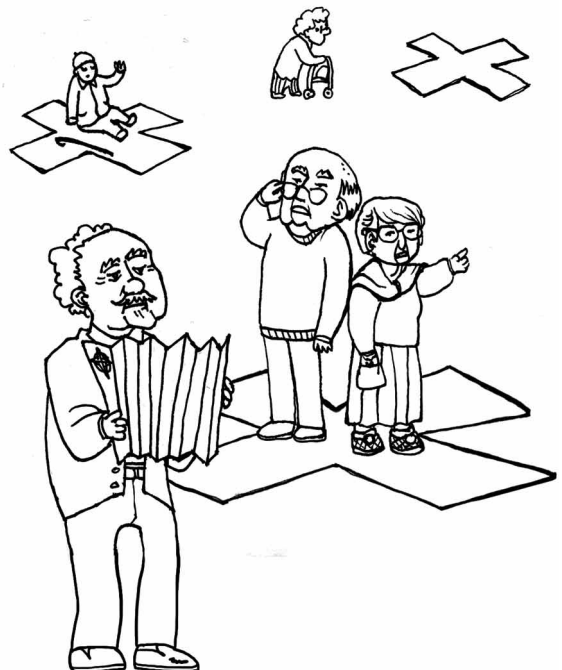
Tiina: Aivan, ja selvivihän sekin lopulta, että tulisimme suunnittelemaan senioreille soveltuvan porrasjakkaran. Sen jälkeen aloimme hahmottaa kokonaiskuvaa siitä, miten tulisimme toimimaan senioreiden kanssa yhteistyössä. Suunnitteluprojekti jaettiin kolmeen käyttäjätapahtumaan ja niitä edeltäviin työskentelyjaksoihin. Käyttäjätapahtumien tarkoituksena oli kerätä senioreilta tietoa mahdollisimman monipuolisesti ja tehokkaasti suunnittelua varten?

Jenni: Kyllä. Pyrimme tekemään päivistä myös mahdollisimman mielenkiintoisia kaikille osallistujille, jotta saisimme rennon ilmapiirin kautta seniorit viihtymään ja siten kertomaan aktiivisesti mielipiteitään.

Tiina: Tässä vaiheessa oli vaikeinta keksiä, mitä tietoa halusimme heiltä saada. Päätimme järjestää tiedonkeruun erilaisilla tehtävärasteilla, joiden tarkoitus oli selvittää senioreiden mieltymyksiä erilaisiin materiaaleihin, muotoihin ja tyyliin. Mitä kaikkea niihin kuuluikaan?

Jenni: Ensimmäisen käyttäjätapahtuman rastit olivat kuvakortein- ja kollaasein ohjattuja rentoja haastatteluja. Niiden avulla pyrittiin itse tutustumaan senioreiden maailmaan, ja toisaalta tutustuttiin heidät samalla paremmin meidän osa-alueeseemme, kalustemuotoiluun.

Tiina: Ja näiden lisäksihän oli vielä yksi rasti, jossa keikeltiin liikkuvuuden ja keskustelun kautta konkreettisesti, miten seniorit saivat kenkäparin korkean kaapin päältä apukalusteiden avulla. Vaihtoehtoina olivat muun muassa tikapuut, perustuoli ja porrasjakkara.

Kuvaaja: Hanna-Marie Naukkarinen

Jenni: Juuri tuollaisen havainnoinnin kautta opittiin paljon käyttäjien tarpeista. Huomasimme kuinka senioreiden jalka ei enää nousekaan yhtä helposti kuin meillä nuorilla. Tasapainon kannalta oli heidän mielestään tärkeää, etteivät porrasjakkaran askelmat menisi liikaa päällekkäin. Niistä tulisi löytyä myös syvyyttä, jotta nouseminen tuntuisi tarpeeksi turvalliselta.

Tiina: Turvallisuuden lisäämiseksi he toivoivat myös jonkinlaista tukea nousemiseen. Juuri tuen puutteen vuoksihan joku heistä käytti tuolla hetkellä jopa harjan vartta apuvälineenä, koska ei uskaltanut nousta kunnolla jakkaralle huonon tasapainon takia.

Jenni: Eikös helppohoitaisuuskin saanut haastattelujen jälkeen monia uusia merkityksiä?

Tiina: Saihan se! Käytännönläheisesti ajateltiin myös lastenlasten kannalta helppohoitaisuutta. Tähän liittyen kulutuksenkestokin nousi tärkeäksi. Uusi sukupolvi vaikutti lisäksi heidän näkemyksiinsä kalusteen ulkonäöstä, sillä lastenlasten turvallisuutta ajatellen kalusteeseen ei haluttu kovin teräviä reunoja. Alkoi tuntua siltä, että meidän olisi pakko karsia jossain vaiheessa toivomuslistaa.

Jenni: Niinpä, kahden eri näkökannan yhdistäminen ja ymmärtäminen vaati syventymistä. Sen huomasi hyvin materiaalipisteellä: välillä käyttäjien ymmärtäminen oli haastavaa.

Tiina: He peilasivat mielellään omia mieltymyksiään kotona jo olemassa olevien huonekalujen kautta, kun me olisimme halunneet suoria yleispäteviä vastauksia.

Jenni: Se kyllä harjaannutti hyvin lukemaan ihmisten toiveita rivien välistä! Kodin kalusteet antoivat melko hyvin kuitenkin kokonaiskuvan käyttäjien omista tyyleistä.

Tiina: Hankaluuksista huolimatta onnistuttiin silti hyvin tiedonkeruussa! Saimme käyttäjätapahtumasta monipuolisen tietopankin suunnittelutyön tueksi.

Jenni: Vaikka emme osanneetkaan suunnata kaikkia kysymyksiä täsmätietoa ajatellen, haastattelut avasivat kuitenkin näkökulmaa katsoa asiaa lopullisten käyttäjien silmin. Näiden tietojen avulla pääsimmekin hyvin suunnittelun alkuun!

Tiina: Ja se olikin hyvä, sillä seuraavaan käyttäjätapahtumaan mennessä meillä oli tarkoitus olla luonnoksia ja hahmomalleja senioreille näytettäväksi. Jaoin toisen käyttäjätapahtumapäivän kolmeksi eri tehtäväpisteeksi, joista yhdessä esittelimme rakentamiamme hahmomalleja. Toista aihetta varten valmistimme pienryhmissä neljä erilaista ergonomiaa testaavaa mallia, joiden askelleveydet, -syvyydet sekä tukikaiteen mitoitukset vaihtelivat.

Jenni: Niillä malleilla saimme hyvin kerättyä myös hiljaista tietoa. Havainnoinnin kautta muistimme taas, etteivät liikeradat pysy yhtä laajoina läpi elämän.

Tiina: Kolmantena aiheenahan meillä oli "detaljit". Annoimme käyttäjien kokeilla erilaisten materiaalien ja muotojen miellyttävyyttä.

Jenni: Materiaalina puu nousi yleiseksi suosikiksi, mutta metalliputken pyöristetty profiili tuntui muotona parhaalta.

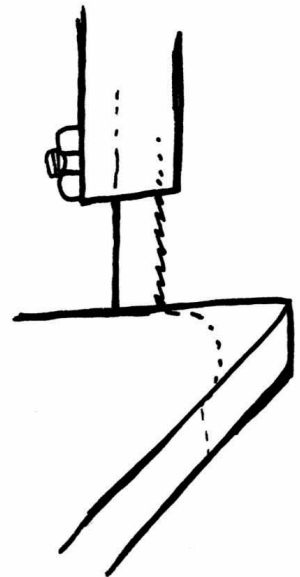
Tiina: Muistatko kuinka joku senioreista kuvaili teille hahmomallin yhteydessä esimerkiksi metallia hyvänä materiaalina, mutta meille toinen kertoi puun olevan ehdottomasti parempi vaihtoehto?

Jenni: Muistan! Käyttöyhteys tuntui vaikuttavan mielipiteisiin. Siitä huolimatta kammottavin materiaali oli aina muovi! Se mielipide ei muuttunut missään vaiheessa.

Tiina: Haastavinta oli saada sovitettua kaikki senioreiden ja meidän, eli suunnittelijoiden toiveet samaan pakettiin. Mitoituksessa ja ulkonäössä oli pakko tehdä kompromisseja. Oli hyvä kuitenkin, että emme noudattaneet orjallisesti kaikkia heidän toiveitaan vaan otimme myös oman näkemymme suunnittelijana rohkeasti huomioon.

Jenni: Sen ansiosta kalusteista tuli persoonallisia, mutta ilman käyttäjien osallistumista suunnitteluun niistä ei olisi tullut yhtä toimivia.

Tiina: Pyöristysten kohdalla meidän olisi pitänyt kuitenkin kuunnella senioreiden lisäksi opettajia, kun he niistä mainitsivat.

Jenni: Kieltämättä, jokaisella pisteellä tuntui kuuluvan tapahtumassa: ”Pyöristyksiä, pyörityksiä”.

Tiina: Kolmannen käyttäjätapahtuman protomalleissa niitä alkoikin jo näkyä. Se oli muutenkin jännittävä tilaisuus, sillä päivä keskittyi pelkästään suunnitteluun kalusteisiin.

Jenni: Mitä mieltä seniorit olivat muuten teidän porrasjakkarakastanne?

Tiina: Taisimme kaikki saada melko positiivista palautetta. Yllättäen kokoontaitettavuus olikin suosittua, koska seniorien pienissä asunnoissa ei ole paljon tilaa.

Jenni: Aivan, he mielsivät aluksi kaikenlaiset mekanismit epäkäytännöllisiksi, ja kokoontaitettavuushan vaatisi juuri mekanismia. Alun perinhän meillä oli käyttäjien kanssa puhetta, että porrasjakkaran olisi hyvä mahtua työtason alle ja sen tulisi olla heti valmis käytettäväksi.

Tiina: Oli mukava nähdä, miten heidän mielipiteensä muuttui myös materiaalien osalta. Esimerkiksi aiemmin kylmältä ja teolliselta tuntunut metalli oli nyt kevyt ja käyttökelpoinen.

Jenni: Nämä kaksi asiaa, kokoontaitettavuus ja metalli, osoittautuivat melkein välttämättömiksi tukikaiteen kohdalla.

Tiina: Niinpä! Harmi että sen suunnittelu jäi meillä ideatasolle ajanpuutteen vuoksi. Seniorit olisivat mielellään kokeilleet sitä käytännössä.

Jenni: Meille kävi samoin: olisimme halunneet kehittää enemmän tukikaidetta, mutta yksinkertaisesti aika loppui kesken. Luulen että yritimme ehkä liikaakin välillä toteuttaa kaikkia senioreiden esittämiä toiveita.

Tiina: Totta. Olisi ollut järkevämpää määritellä mahdollisimman aikaisin oman mallin ominaisuudet ja keskittyä niihin. Entä millaista palautetta te saitte?

Jenni: Pyöristetyistä muodoista pidettiin kovasti! Kommentit olivat positiivisia, ehkä välillä jopa liiankin hienovaraisia. Olisin toivonut toisaalta kriittisempääkin palautetta, jos vaikka jatkaisin kalusteen kehittelyä myöhemmin.

Tiina: Kolmas käyttäjätapahtuma taisi olla kuitenkin melko onnistunut. Kaikesta tuskailuista ja ärräpäistä huolimatta saimme paljon aikaiseksi ja seniorit tyytyväisiksi.

Jenni: Aivan. Ergonomia tuli meille erittäin tutuksi ja seniorit tunsivat saaneensa vaikuttaa suunnitteluprosessiin. Se kuitenkin harmittaa, että yksilöityjen tulosten kerääminen jäi vähiin, koska haastattelut olivat ryhmämuotoisia ja ryhmän paine vaikutti vastauksiin.

Tiina: Tietoa myös hukkui vastausten analysointivaiheessa. Itse kuultu tieto jäi aina paremmin mieleen tehtäväpisteillä ja hiljainen tieto, jota saimme esimerkiksi senioreiden kiivetessä jakkaroille, oli vaikeaa välittää suoraan muille opiskelijoille.

Kuvaaja: Jenna Grönroos

Jenni: Alussahan tämä oli muutenkin aikamoinen sekametelisoppa! Kukaan ei oikein tiennyt, mitä tutkitaan ja miten. Tuloksien läpikäynti heti käyttäjätapahtumien jälkeen jäi pintapuoleiseksi. Olisi ollut parempi syventyä tutkimustuloksiin huolellisemmin muutenkin.

Tiina: Ehkä selkeämpi tehtävän määrittely alusta lähtien olisi selkeyttänyt projektia myös tutkimustulosten osalta. Nyt tuntui, että tehtäviä ei osattu jakaa, koska ei ymmärretty kokonaisuutta. Toisaalta se pakotti ajattelemaan välivaiheita itsenäisesti ja opetti samalla itsenäistä aikataulutusta.

Jenni: Totta, välivaiheista olisi silti voitu puhua yhteisesti tarkemmin. Kaikkia työskentelytapoja ei ole välttämätöntä etsiä yksin. Kun tarkka päämäärä puuttuu, itsenäinen työskentely on turhankin haastavaa. Konkreettisesta ohjauksesta on silloin eniten hyötyä.

Tiina: No sinä sen sanoit! Opettajan ohjaus tuli silloin tarpeeseen! Jollain tavalla tällaisesta projektista saattaisi olla hyötyä yleisemminkin. Mitä mieltä olet: kuinka Living Labia voidaan käyttää opiskeluympäristöjen kehittämisessä?

Jenni: Mielestäni kouluissa tarvitaan enemmän yhteistyötä, ja Living Lab voisi auttaa siinä. Voisiko siitä olla hyötyä toisen asteen oppilaitoksista lähtien, kun ihmisellä on vapaus valita, mitä opiskelee ja missä?

Tiina: Miksipä ei, työskentely-ympäristööhän voidaan verrata yrity maailmaan. Yritystä ei ole olemassa ilman asiakkaita ja samalla tavalla koulu ei pysy pystyssä ilman oppilaita.

Jenni: Tällä hetkellä oppimisympäristöissä tuntuu olevan vallalla niin sanotut opettaja- ja oppilaslaatikot, joiden rajat pitäisi rikkoa esimerkiksi tiedonkulun parantamiseksi. Living Labia apuna käyttäen pystyttäisiin ehkä konkreettisesti määrittämään näitä oppilaitoksissa olevia epäkohtia, joita opiskelijat tuntevat kokevansa.

Tiina: Niin, ja samoin toisin päin: opiskelijat voitaisiin sillä tavoin myös sitouttaa oppimisympäristöön! Jos saa itse vaikuttaa oppimistapaan, työskentelystä tulee mielenkiintoisempaa ja asiakin jää paremmin mieleen.

Jenni: Niin! Vähän niin kuin hyvä tuote kookuttaa merkkioskolliseksi kauppoissa: kun on kerran ostanut hyvin istuvat housut, haluaa ostaa uudet samanmerkkiset. Samalla tavalla hyvässä koulussa tuntee, että "tämä paikka on juuri oikea minulle".

Tiina: Tosiaan, miten sitä muuten näin syvällisiin päästiin?

Sini Taimela ja Jan Kettula

Lähtökohta

Kasarminmäki Living Lab -tarjoomakonsepti perustuu KassuLives -hankkeessa toteutettujen Living Lab -projektien aikana kerättyihin havaintoihin ja kokemuksiin yhdessä projektien jälkeisten asiakas- ja opiskelijahaastatteluiden sekä -reflektoinnin johtopäätöksiin.

Projektiympäristöä olivat muun muassa Kouvolan kaupunki, jonka kanssa tehtiin kaksi projektia, Kino 123 Kouvola ja Serdico Oy Kouvola.

Tärkeimmät havainnot

Kaikkien projekteissa mukana olleiden hyödyntäjien, yritysten ja yhteisöjen asennoituminen uuteen toimintamalliin oli alusta asti erittäin myönteinen. Motivaatio oli kohdallaan ja tämä tietenkin helpotti liikkeellelähtöä.

Havainnot ja ideat eivät kohdanneet yrityksen odotuksia

Projektien aikana havaittiin kuitenkin mm. että joidenkin hyödyntäjien (yritysten) tavoitteet olivat niiden toiminnan luonteen mukaisesti hyvin ratkaisuorientoituneita, jolloin prosessin aikana tuotetut käyttäjälähtöiset havainnot ja ideat eivät kohdanneetkaan yrityksen odotuksia. Näin eri vaiheissa saavutettuja tuloksia oli vaikea tai mahdoton käyttää jatkosuunnittelun pohjana ja apuna.

Hyödyt yritysten kannalta vaikeasti hahmotettavissa

Living Lab -konseptin mukainen suunnittelukokonaisuus sinänsä ja siten sillä mahdollisesti saavutettavat hyödyt ovat yritysten kannalta usein vaikeasti hahmotettavissa.

Liian pitkäkestoinen ja resursseja sitova

Living Lab -prosessi on myös usein hyödyntäjän tavoitteisiin nähden liian pitkäkestoinen ja resursseja sitova. Projektin aikana kävi selväksi, että hyödyntäjän näkökulmasta tehollinen työaika pirstaloituu liian pitkälle kalenterijaksolle. Myös tuotetun tiedon analysointi ja soveltaminen toiminnassa ja kehitystyössä vaatii hyödyntäjältä oletettua enemmän sitoutumista. Näihin voidaan toki vaikuttaa paremmalla tiedottamisella ja markkinoinnilla, jolloin hankeaikatauluja voidaan suunnitella ennakoivammin. Tähän Kasarminmäki Living Lab -tarjoomakonsepti muun muassa pyrkii vastaamaan.

Tiedonkulku

Hyödyntäjän oman organisaation sisäisen tiedonkulun oikea-aikaisuuden ja kohdentumisen merkitys nousi vahvasti esiin.

Tavoite

Kasarminmäki Living Lab -tarjoomakonsepti pyrkii madaltamaan yritysten kynnystä käyttää Living Labia omissa kehitystyönsänsä. Tavoitteena on tarjota alueen potentiaalisille Living Lab-hyödyntäjille – yrityksille ja yhteisöille heidän omista tarpeistaan lähtevä, selkeästi määritelty innovaatioprosessia, testattuja menetelmiä ja työkaluja käyttävä TKI-toiminnan tuote- ja palvelusuunnittekokonaisuus, jolla on selkeä asema Kymäkin koulutustarjonnassa.

Perusajatus

Living Lab -tarjoomakonseptin perusajatus on, että suunnitteluprosessi on jaettu hyödyntäjän kannalta helposti hahmotettaviksi, määriteltäviksi ja resursoitaviksi osatoteutuksiksi. Kunkin osatoteutuksen sisältö, kustannukset, toteuttajat, tuotokset sekä aikataulutus määritellään erikseen.

Jokaisen vaiheen jälkeen voidaan saatuja tuloksia arvioida ja tarpeen vaatiessa tarkentaa, korjata tai muuttaa seuraavan vaiheen tai koko loppuprosessin tavoitteenasettelua. Suunnittelun edetessä tavoitteita muokataan havaintojen mukaan, kun ymmärrys käyttäjätarpeesta kasvaa.

Living Lab -tarjooman jako osatoteutuksiin parantaa potentiaalisten hyödyntäjien edellytyksiä arvioida Living Lab -toiminnan soveltuvuutta ja hyötyjä heidän omien tavoitteidensa tukena.

Hyödyntäjillä on koko prosessin ajan kokonaiskuva tavoitteiden ja tuotosten korrelaatioista sekä prosessin aikaisten päätösten ja muutosten perusteista.

Koska mallin yhtenä lähtökohtana on hyödyntäjien, yritysten ja yhteisöjen, oman kehitystyön näkökulma, se auttaa hyödyntäjiä myös tarkastelemaan ja kehittämään omia toimintatapojaan ja prosessejaan.

Loppukaneetti

Living Lab -projektissa paras hyöty saavutetaan, kun varsinainen toimeksianto on avoin, ja projektin toteutusta suunnitellaan yhdessä toimijoiden kesken projektin edetessä.

Projektin edetessä ymmärrys käyttäjistä, prosesseista sekä yrityksen ja toimintaympäristön tilanteesta kasvaa, mikä auttaa määrittämään uudelleen projektin tavoitteita ja seuraavia toimenpiteitä. Tulokset näyttävät erilaisilta eri näkökulmista, joten niiden merkitysten tulkitsemiseen ja seuraavien vaiheiden suunnitteluun yhdessä kannattaa varata aikaa ja resursseja jo projektia suunniteltaessa.

Kasarminmäki Living Lab -tarjoomakonseptin tavoitteena on tuottaa toimintamalli, jossa palvelukokonaisuutta voidaan edelleen kehittää yhdessä alueen hyödyntäjien kanssa. **Toteutuksen vaiheet esitetty seuraavilla sivuilla.**

TOIMEKSIANTAJAN ROOLI

- työryhmän orientaatio
- alustava tehtävänmäärittely
- alustava aikataulus
- kohderyhmäkontaktit
- osallistujien hankinta
- analyysi(t)
- tehtävänmäärittely/brief

KASARMINMÄKI LIVING LAB -TARJOAMA

- käyttäjäkokemuksen keruu
- kyselytutkimukset
- haastattelut
- observointi
- suunnittelu
- toteutus
- analyysimateriaalin valmistelu (ja analysointi)
- tehtävänmäärittely/brief
- aikataulus

Opetuksen projekti	TKI- ja palvelutoiminta	
<ul style="list-style-type: none"> - Riittävän varhainen ennakosuunnittelu - Toteutus lukukausien aikana 	<ul style="list-style-type: none"> - Nopea projektin käynnistys - Aikataulu ei sidottu opetukseen eikä lukukauteen (toteutukset myös opiskelijoiden lomakausina) 	Yleiset edellytykset
<ul style="list-style-type: none"> - 1 – 2 vuosikurssin opiskelijat - Sote, kulttuuri, liiketalous ja/tai monialainen 	<ul style="list-style-type: none"> - Työharjoittelijat - Ja/tai palkattu projektihenkilöstö (= opiskelijat) 	Toteuttajat
<ul style="list-style-type: none"> - Opettajaohjaus - Tilaajaohjaus 	<ul style="list-style-type: none"> - Projektipäällikkö - Ohjaava opettaja - Valmistumisvaiheessa oleva/t opiskelijat 	Ohjaus
<ul style="list-style-type: none"> - 1 – 2 jaksoa = 8 – 16 vk 	<ul style="list-style-type: none"> - 1 – 1.5 kk 	Kesto
<ul style="list-style-type: none"> - Materiaalikulut - Matka ja majoituskulut - Hallintokulut 	<ul style="list-style-type: none"> - Ohjauksen palkat (projektipäällikkö ja/tai opettaja ohjaaja) - Opiskelijoiden palkkakulut + vastaavat kulut kuin opetuksen projekteissa 	Kustannukset
<ul style="list-style-type: none"> - Tutkimusraportti/ selvitykset - Mahdolliset alustavat analyysit 	<ul style="list-style-type: none"> - Tutkimusraportti/selvitykset - Mahdolliset alustavat analyysit 	Tuotos

TOIMEKSIANTAJAN ROOLI

- analyysi(t)
- valinta
- hyväksyntä
- jatkotoimien määrittely

KASARMINMÄKI LIVING LAB
-TARJOAMA

- suunnitteluprosessi ja -työpajat
- järjestelyt
- organisointi
- suunnittelu sekä prosessin että sisällön tuotosten mahd. esikarsinta
- koostaminen
- dokumentointi
- presentaatio(t) asiakkaalle

	TKI -ja palvelutoiminta -yksikkö	Opetuksen projekti
Yleiset edellytykset	- Vaihe 1. raportit - Nopea projektin käynnistys - Aikataulu ei sidottu opetukseen eikä lukukauteen (toteutukset myös opiskelijoiden lomakausina)	- Vaihe 1. raportit - Riittävän varhainen ennakkosuunnittelu - Toteutus lukukauden aikana
Toteuttajat	- Työharjoittelijat - Ja/tai palkattu projektihenkilöstö (= opiskelijat)	- 2. tai 3. vuosikurssin muotoilun opiskelijatiimi - Mahdollinen taustatiimi (sote, tekniikka, liiketalous)
Ohjaus	- Projektipäällikkö - Ohjaava opettaja - Valmistumisvaiheessa oleva/t opiskelijat	- Opettajaohjaus - Tilaajaohjaus
Kesto	- 1 – 1.5 kk	- 1 – 2 jaksoa = 8 – 16 vk
Kustannukset	- Ohjauksen palkat (projektipäällikkö ja/tai opettaja ohjaaja) - Opiskelijoiden palkkakulut + vastaavat kulut kuin opetuksen projekteissa	- Materiaalikulut - Matka ja majoituskulut - Hallintokulut
Tuotos	- Palvelu/tuotekonsepti ideoita arvioitavaksi	- Palvelu/tuotekonsepti ideoita arvioitavaksi

TOIMEKSIANTAJAN ROOLI

- analyysi(t)
- valinta
- hyväksyntä
- jatkotoimien määrittely

KASARMINMÄKI LIVING LAB -TARJOAMA

- kohta 2 +:
- valittujen ideoiden jatkokehitys
- alustava mallintaminen (protot, skenaariot)
- testaus
- käyttäjäpalautte (kyselytutkimukset, haastattelut, observointi, suunnittelu, toteutus)
- analyysimateriaalin valmistelu (ja analysointi)

Opetuksen projekti	TKI -ja palvelutoiminta -yksikkö	
- Vaihe 1 ja 2	- Vaihe 1. ja 2	Yleiset edellytykset
- 2. tai 3. vuosikurssin muotoilun opiskelijatiimi - mahdollinen taustatiimi (sote, tekniikka, liiketalous)	- Työharjoittelijat ja/tai palkattu projektihenkilöstö (opiskelijat) - Opinnäytetyöntekijä	Toteuttajat
- Opettajaohjaus - Tilaajaohjaus	- Projektipäällikkö - Ohjaava opettaja - Valmistumisvaiheessa oleva/t opiskelijat	Ohjaus
- 1 – 2 jaksoa = 8 – 16 vk.	- 1 – 1.5 kk	Kesto
- Materiaalikulut - Matka ja majoituskulut - Hallintokulut	- Ohjauksen palkat (projektipäällikkö ja/tai opettaja ohjaaja) - Opiskelijoiden palkkakulut (tai stipendi) + vastaavat kulut kuin opetuksen projekteissa	Kustannukset
- Alustavat skenaariot/protot - Testaus/Käyttäjäpalautteet - Analyysimateriaalit	- Alustavat skenaariot/protot - Testaus/Käyttäjäpalautteet - Analyysimateriaalit	Tuotos

TOIMEKSIANTAJAN ROOLI

- analyysi(t)
- valinta
- hyväksyntä
- jatkotoimien määrittely

KASARMINMÄKI LIVING LAB
-TARJOAMA

- kohta 2 +:
- valitun konseptin viimeistely
- lopullinen mallintaminen
  - tuotekonseptin määrittely
  - palveluprosessikuvaus
  - protot
  - skenaariot
- testaus
- käyttäjäpalautte
  - kyselytutkimukset
  - haastattelut
  - observointi
  - suunnittelu
  - toteutus
- analyysimateriaalin
- valmistelu (ja analysointi)
- dokumentointi

	TKI -ja palvelutoiminta -yksikkö	Opetuksen projekti
Yleiset edellytykset	- Vaihe 1, 2 ja 3	- Vaihe 1, 2 ja 3
Toteuttajat	- Työharjoittelijat - Ja/tai palkattu projektihenkilöstö (= opiskelijat)	- 3. ja/tai 4. vuosikurssin muotoilun opiskelijatiimi - mahdollinen taustatiimi (sote, tekniikka, liiketalous)
Ohjaus	- Projektipäällikkö - Ohjaava opettaja - Valmistumisvaiheessa oleva/t opiskelijat	- Opettajaohjaus - Tilajaohjaus
Kesto	- Noin 3 – 5 vk.	- Noin. 1 jaksoa = 8 vk.
Kustannukset	- Ohjauksen palkat (projektipäällikkö ja/tai opettaja ohjaaja) - Opiskelijoiden palkkakulut + vastaavat kulut kuin opetuksen projekteissa	- Materiaalikulut - Matka ja majoituskulut - Hallintokulut
Tuotos	- Viimeistelty konsepti - Prosessikuvaus - Protot/skenaariot - Testaus - Analyysi - Dokumentit	- Viimeistelty konsepti - Prosessikuvaus - Protot/skenaariot - Testaus - Analyysi - Dokumentit

TOIMEKSIANTAJAN ROOLI

- analyysi(t)
- valinta
- hyväksyntä
- jatkotoimien määrittely

KASARMINMÄKI LIVING LAB -TARJOAMA

- testaus
- käyttäjäpalautte
  - kyselytutkimukset
  - haastattelut
  - observointi
  - suunnittelu
  - toteutus
- analyysimateriaalin valmistelu (ja analysointi)

Opetuksen projekti	TKI -ja palvelutoiminta -yksikkö	
- Vaiheet 1,2,3 ja 4	- Vaiheet 1,2,3 ja 4	Yleiset edellytykset
- 1 – 3 vuosikurssin opiskelijat - Sote, kulttuuri, liiketalous ja/tai monialainen	- Työharjoittelijat - Ja/tai palkattu projektihenkilöstö (opiskelijat)	Toteuttajat
- Opettajaohjaus - Tilaaohjaus	- Projektipäällikkö - Ohjaava opettaja - Valmistumisvaiheessa oleva/t opiskelijat	Ohjaus
- Sovitusti - Analyysit noin 1 jakso = 8 vk	- Sovitusti - Analyysit noin 1 kk.	Kesto
- Materiaalikulut - Matka ja majoituskulut - Hallintokulut	- Ohjauksen palkat (projektipäällikkö ja/tai opettaja ohjaaja) - Opiskelijoiden palkkakulut - + vastaavat kulut kuin opetuksen projekteissa	Kustannukset
- Testiraportti - Käyttäjäraportti ja analyysi	- Testiraportti - Käyttäjäraportti ja analyysi	Tuotos

Case-esimerkit?

Marjo Suviranta ja Jorma Fagerström

Kirjan artikkeleissa: Pihalla? ja Mitä mieltä Living Lab-caseista? Keskusteluille viitekehyksen antavat kaksi Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa vuonna 2013 toteutettua opetusprojektia: KOULUJEN PIHAT Living Lab -case ja SENIORIKALUSTE Living Lab -case. Seuraavassa tiivistetysti tarkemmin itse caseista:

Koulujen Pihat Living Lab -case

Tarve tehdä yhteistyötä koulujen pihojen kehittämiseksi nousi esiin aikaisemman yhteistyöprojektin purkupalaverissa Kouvolan kaupungin ja Kymenlaakson ammattikorkeakoulun edustajien kesken.

Pihojen kehittämishaasteet ovat olleet jo pitkään tiedossa, ja nyt nähtiin Living Lab-toimintamallissa mahdollisuus tuoda esiin käyttäjien, eli oppilaiden tarpeet ja toiveet pihojen ja välituntitoiminnan parantamiseksi.

Living Lab -prosessi eteni niin, että Kasarminmäki Living Lab -hankkeen projektipääl-

likkö ja opettajat tapasivat ensin kaupungin edustajan, jolloin keskusteltiin projektin tavoitteista, rajauksesta ja mahdollisuuksista. Kaupungin edustajat lähestyivät Kouvolan kouluja, ja halukkaista kouluista mukaan valittiin kuusi koulua, jotka edustivat erityyppisiä kouluja ja eri luokka-asteita peruskoulussa sekä lukiota. Oppilaita kouluissa on useampi sata kussakin.

Seuraavassa vaiheessa Kyamkin teollisen muotoilun toisen vuosikurssin opiskelijaryhmä MU12TM, aloitti käyttäjälähtöisen muotoilun opintojakson. Aluksi ryhmä ja opettajat pohtivat välituntien haasteita ja mahdollisuuksia. Aloituspalaveri pidettiin

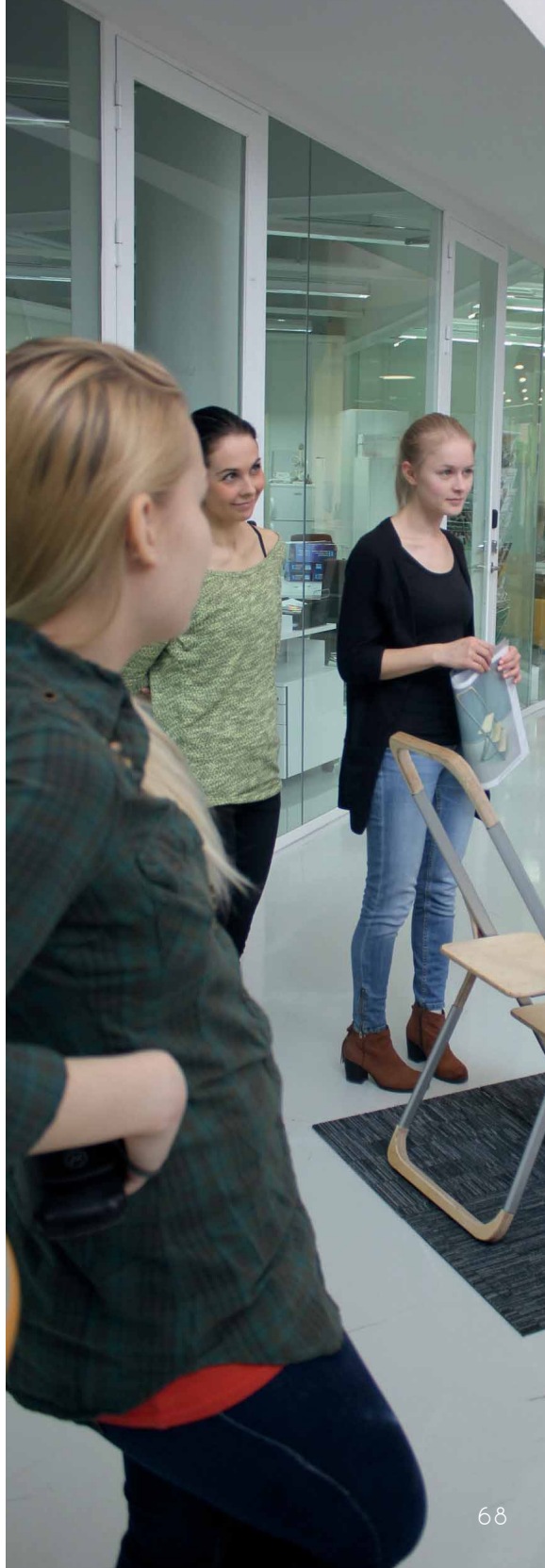
Living Lab case	Koulujen pihat
Käyttäjät	Peruskoulujen ala-asteen ja yläasteen oppilaat
Kehittäjät	Muotoilun koulutusohjelman 2. vsk:n teollisen muotoilun opiskelijat + ohjaajat
Hyödyntäjä	Kouvolan Kaupunki
Mahdollistaja	Kasarminmäki Living Lab + Kymenlaakson AMK
Integrointi opetukseen	Teollisen muotoilun osaamiskokonaisuus, opintojakso: käyttäjäkeskeinen muotoilu 9 op
Lisätietoja	Marjo Suviranta

23.1.2013 Kasarminmäen kampuksella, jonne kutsuttiin koulujen yhteyshenkilöt, rehtorit ja/tai opettajat, keskustelemaan käytännön toteutuksista. Muotoilun opiskelijat muodostivat parit/ryhmät, ja he tutustuivat oman ryhmänsä kouluun ja koulun yhteyshenkilöön. Kukin ryhmä teki myös alustavan suunnitelman siitä, kuinka koulun oppilaita lähestytään, ja mitä menetelmiä ja työkaluja voitaisiin hyödyntää.

Seuraavaksi kukin työryhmä tutustui omaan kouluunsa – tiloihin, opettajiin, oppilaisiin ja itse pihoihin. Oppitunneilla kävimme läpi Living Lab:iin sopivia menetelmiä ja työkaluja yleisesti kirjallisuuden ja esimerkkien avulla. Omissa ryhmissä opiskelijat tekivät suunnitelman: miten projekti vaiheistetaan ja kuinka käyttäjätietoa voisi kerätä. Ryhmät esittelivät suunnitelmansa toisille ryhmille ja ohjaajille, jonka jälkeen keskustelimme yhdessä siitä, kuinka he voisivat kehittää toimintasuunnitelmaansa, menetelmiä ja työkaluja. Tiedon jakaminen avoimesti tässä vaiheessa oli osin haasteellista, koska eri ryhmien välille syntyy helposti kilpailua, vaikka kaikkien ryhmien tavoite on yhteinen: Kouvolan koulujen pihatoiminnan kehittäminen. Kokonaisuus tuntui niin laajalta, että kaikkien osioiden hallinta tuntui aluksi kaoottiselta. Opettajien tehtäväksi jäi paljolti ryhmien rauhoittelu ja uskon luominen siihen, että homma on hallussa vaikka monet asiat ovatkin vielä auki, ja jatkossa käyttäjien eli koululaisten käsissä. Orientaatiotehtävänä pohdittiin, mikä mahtaa olla IN koululaisten keskuudessa? Aihealueiksi tarkennettiin: urbaani-, ulko- ja sisäliikunta, trendit, pelit ja virtuaalisuus, katutaide, valot, musiikki ja ohjaustoiminta. Tuloksena saatiin inspiroivaa materiaalia ja visuaalisia elementtejä jatkoa varten.

Seniorikaluste Living Lab -case

Seniори-ikäisille suunnatuilla kalusteilla on kysyntää enemmän kuin tarjontaa. Ikääntyville tarkoitettuja kalusteita on jonkin verran markkinoilla mutta useat niistä ovat

kömpelölköjä versioita perusmalleista ja näyttävät laitosmaisilta.

Kouvolaalainen huonekaluliike halusi yhdessä Kymenlaakson AMK:n opiskelijoiden kanssa lähteä ravistelemaan pölyttyneitä käsityksiä ikäihmisten kodinkalustetarpeista ja -toiveista.

Kehittämisen kohteeksi valittiin hyvin arkinen mutta erittäin haastava kodinkaluste, jolle jo entuudestaan tiedettiin olevan kysyntää. Valitsimme keittiötikkaan ja -jakkaran, koska siinä kiteytyy monta ikäihmisen kotona asumiseen liittyvää tekijää kuten: toimivuus, turvallisuus, monikäyttöisyys, käytönmukavuus, kompaktisuus ja ulkonäkö.

Projekti sovittiin alkusyksystä 2012 ja käyttäjien alustava rekrytointi tehtiin Kouvolan keskustassa pidetyssä Senioreiden suhinat-tapahtumassa 9.10.2012. Seniorikaluste Living Lab valmisteltiin ja toteutettiin 2013 kevään viikoilla 8–18. (Ks. projektiohjelma.)

Opetusprojektin päätavoite opiskelijan näkökulmasta oli oppia Living Lab -toimintamalli ja toimimaan käyttäjäläheisessä kehittämisprosessissa. Hankkeen kannalta oli tärkeitä kerätä kokemuksia ja kartuttaa käyttäjäpoolia, ja myös tehdä korkea-kouluamme tunnetuksi alueen väestölle.

Keskeisessä osassa olivat käyttäjätyöpajat, joita järjestettiin projektin aikana kolme.

Puolipäiväiset tilaisuudet järjestettiin Kasarminmäen kampuksella. Käyttäjätyöpajat noudattivat pääsääntöisesti seuraavaa kaavaa: 1. Päivän tavoitteet ja edellisen kerran implementointi. 2. Työskentelyä tavoitteiden saavuttamiseksi ryhmissä. 3. Päivän yhteenveto ja mahdollisesti ”kotitehtävän” anto. Käyttäjien poistuttua opiskelijat ja ohjaajat pitivät vielä purkukeskustelun.

Käyttäjätyöpajojen välillä opiskelijat kokosivat analysoiden työpajojen tulokset ja tekivät niiden perusteella korjauksia ja lisäyksiä suunnitelmiinsa. 1. Käyttäjätyöpajan jälkeen opiskelijat antoivat senioreilta saaduille ajatuksille hahmon luonnoksien muodossa. 2. Käyttäjätyöpajan jälkeen luonnokset kehitettiin käyttäjien ideoita ja kommentteja hyödyntäen hahmomalleiksi, jotka 3. käyttäjätyöpajassa arvioitiin käyttäjien kanssa jatkokehitysmahdollisuuksia pohtien.

Projektin suureksi haasteeksi jo ennakolta tiedettiin kireä aikataulu. Opiskelijoilla oli työpajojen välissä kolme viikkoa aikaa viädä eteenpäin suunnitelmiansa ja valmistella seuraava käyttäjätyöpajaa. Tuotekehitysohion suhteen tavoitteiden asetus oli erittäin kunnianhimoinen. Päätavoite oli LL toimintamallin, kalustesuunnittelun perusteiden, ergonomian ja mallinvalmistustekniikoiden oppiminen sekä opitun soveltaminen muotoiluprosessissa. Vaikka tuotekehitykseen ei yhtään keittiötikasta projektin tuloksena saatu, oppimistavoitteet saavutettiin.

Living Lab case	Seniorikaluste
Käyttäjät	Seniори-ikäiset kotonaan asuvat henkilöt
Kehittäjät	Muotoilun koulutusohjelman 2. vsk:n sisustusarkkitehtuurin ja kalustesuunnittelun opiskelijat + ohjaajat
Hyödyntäjä	Huonekaluliike Katainen Oy + huonekaluvalmistajat
Mahdollistaja	Kasarminmäki Living Lab + Kymenlaakson AMK
Integrointi opetukseen	Kalustesuunnittelu 1 opintokokonaisuus, opintojaksot: Kalustesuunnittelun perusteet, Kaluste-ergonomia ja Mallintamisen menetelmät
Lisätietoja	Jorma Fagerström

Seniorikalusteprojektin vaiheet

Ohjelma	viikot ▶	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Projektin suunnittelu <ul style="list-style-type: none"> • Living Lab • Käyttäjien kontaktointi • 1. käyttäjätapahtuman valmistelut • Syksyn käyttäjätiedon koonti • Markkina-analyysi 														
1. Käyttäjätapahtuma <ul style="list-style-type: none"> • aloitus – kokemukset ja ideointi 														
Ideoiden kehittäminen <ul style="list-style-type: none"> • 1. Käyttäjätapahtuman purku • Ergonomia • Ideoiden kehittäminen • 2. Käyttäjätapahtuman valmistelut 														
2. Käyttäjätapahtuma <ul style="list-style-type: none"> • Luonnokset – jatkokehitys 														
Implementointi <ul style="list-style-type: none"> • 2. Käyttäjätapahtuman purku • Luonnosten jatkokehitys • Testimallien valmistaminen • 3. Käyttäjätapahtuman valmistelut 														
3. Käyttäjätapahtuma 29.4. <ul style="list-style-type: none"> • Mallit –arviointi 														
Living Lab -casen ja opintojakson arviointi														

Marja-Liisa Neuvonen-Rauhala

Uusia ratkaisuja Living Labilla?

Pyri ymmärrykseen, ja ennen kuin arvaatkaan, jo muutamassa vuosikymmenessä, sinulla on ajatusjärjestelmä, joka antaa vastauksia aina kun kysyt. – Richard Bach

Miksi tarvitaan Living Lab -toimintaa? Mitä Living Lab on Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa ja Kasarminmäellä? Mikä on Living Lab -toiminnan tulevaisuus? Esitellen joitakin näkökulmia, joiden toivon auttavan hahmottelemaan vastauksia edellä oleviin kysymyksiin. Monet ideat ja ajattelumallit tuntuvat kehittyvän hitaasti ja niihin usein kyllästyäänkin jo ennen kuin niitä on kunnolla edes käytetty. Tai siltä ainakin usein näyttää. Käykö Living Labillekin niin? En oikein usko, koska sosiaalinen media ja liikkuminen eri muodoissaan on entistä enemmän rajatonta, globaalia ja vahvaa. Googlettamalla saa hetkessä kolme miljardia linkkiä. Käsitteenä Living Lab saattaa muuttua – niin kuin kehittyville käsitteille käy – mutta yhteisöllisyys ja käyttäjälähtöisyys jäävät elämään.

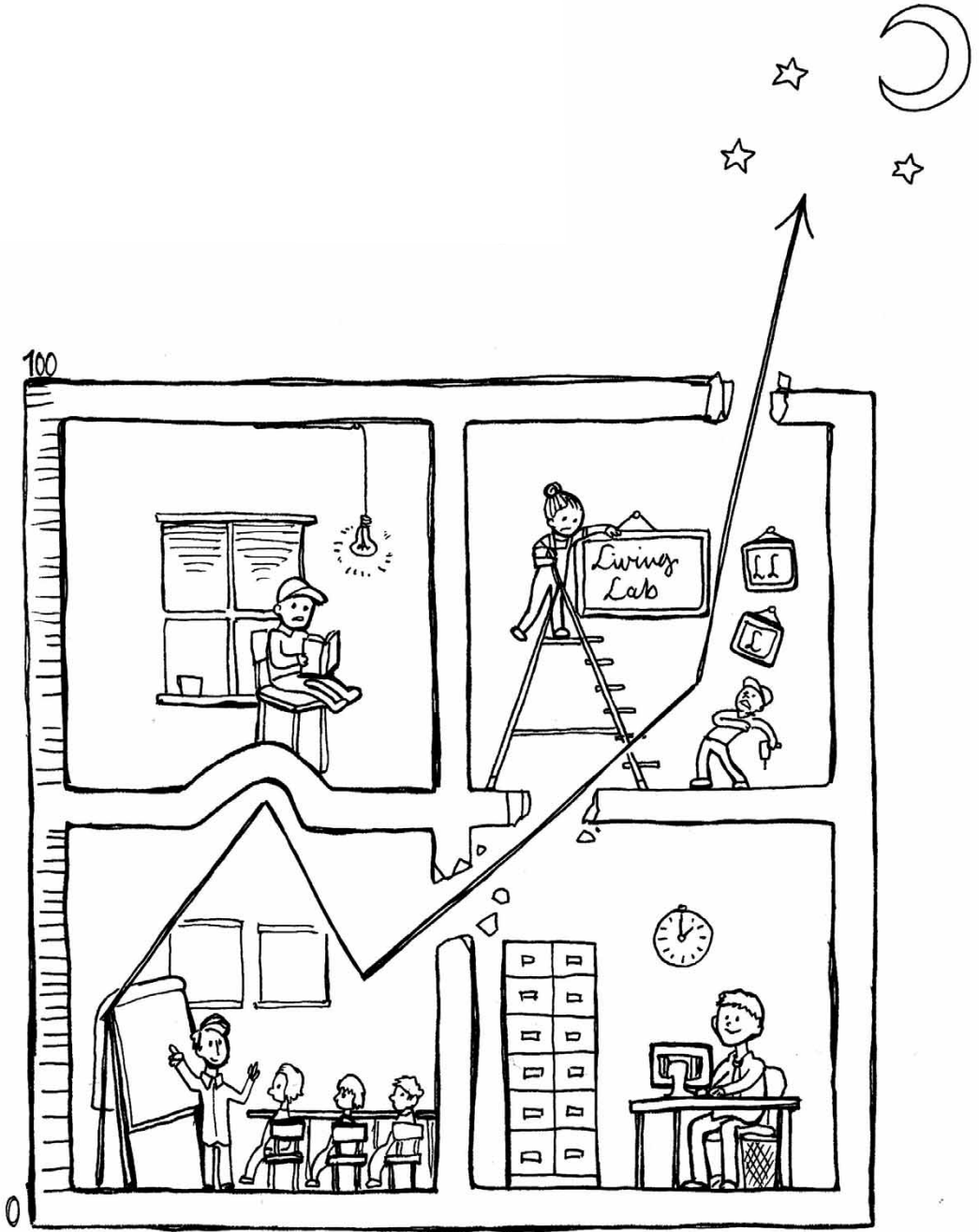
Pyri ymmärrykseen ja ennen kuin arvaatkaan, jo muutamassa vuosikymmenessä, sinulla on ajatusjärjestelmä, joka antaa vastauksia aina kun kysyt.
– Richard Bach

Elämme entistä vahvemmin sidoksissa toisiimme lähiyhteisöissä ja maailmanlaajuisesti, tavoitamme muutamalla yhteydenotolla kenet tahansa. Historioitsijat J.R. ja William H. McNeill ovat osoittaneet teoksessaan Verkottunut ihmiskunta, että ihmiset ovat aina olleet keskenään vuorovaikutuksessa, tehneet yhteistyötä tai kilpailleet ja vaihtaneet tavaroita verkostoissa, hyvänä esimerkkinä Silkkitie. Ja samalla ovat levinneet aatteet, valta ja raha kulttuurista toiseen. Nykyiset välineet ja keinot ovat vain entistä nopeampia ja tehokkaampia. Viestien internetistä on enää lyhyt matka tavaroiden internettiin.

Käyttäjät kehittäjinä -seminaarissa toimitusjohtaja Jarmo Eskelinen Forum Virium Helsingistä puhui otsikolla Onko tulevaisuus käyttäjien käsissä? siitä, miksi käyttäjiä halutaan saada mukaan suunnittelemaan heille merkityksellisiä tuotteita ja palveluja. Eskelinen väitti, että ideat kehittyvät verkostoissa, toiseksi luovuus on yhteisöllistä ja avoimuus on kilpailutekijä, kolmanneksi kaikki alat ovat nykyään digitaalisia. Jo Darwin kehitti ideoitaan kirjeenvaihdollaan kollegojensa kanssa. Julkiset toimijat ovat Living Labeissa ennen kaikkea mahdollistajia, jotka voivat palvelukehityksessä antaa mahdollisuuden kuulla palvelujen käyttäjiä – lapsista vanhuksiin. Nykytekniikoilla ja toimintatavoilla voidaan tehdä myös nopeita kokeiluja ja tuottaa käyttäjäyhteisöissä avoimia ratkaisuja ongelmaan kuin ongelmaan, sekä parantaa tuotteiden ja palvelujen toimivuutta.

Toinen perustelu käyttäjien kuulemiseen ja yhteisöllisen toiminnan tarpeellisuuteen löytyy uudesta tiedon tarpeesta. Brittiläisen sosiologin Anthony Giddensin mukaan elämme ”emme tiedä” –maailmassa,

joka sisältää paljon ennen näkemättömiä mahdollisuuksia ja samalla suuria riskejä. Kumpikaan emme välttämättä vielä edes tunnista tai tiedä olevan olemassakaan. Muutostahti ja kehitysmahdollisuudet ovat niin valtavat. Joko-tai-vastakkainasetteluista pitäisikin päästä sekä-että -ajatteluun; yhdistää voimavaroja ja etsiä innovaatioita. Ranskalainen sosiologi Bruno Latour näkee ihmiskunnan mahdollisuuksien olevan ajattelussa, joka yhdistää kahtiajaot, kuten yhteiskunnan ja luonnon. Väittäisin että sama koskee käyttäjiä ja tuottajia, tai oppimista ja opetusta. Yhdessä tiedämme, osaamme ja teemme enemmän.

Living Lab -ajattelun ja -toiminnan lähtökohdissa yhdistyykin monta lähestymistapaa ja menetelmällistä ulottuvuutta. Lähestymistapana se edustaa vahvasti kansalaisyhteiskunnan, kestäväen kehityksen ja sosiaalisen muotoilun edistämistä. Otetaan huomioon

ihmiset konteksteineen ja tarpeineen unohtamatta tulevaisuutta. Osallistavana ja kuuntelevana menetelmänä Living Lab lisää vuorovaikutusta, antaa mahdollisuuden yhteistoiminnallisen johtamisen voimistamiseen ja vahvistaa parviällyn käyttöä eli joukkoistamista ja yhdessä tekemistä. Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa Living Lab on kehittynyt rinnakkain Oppimisen ja osaamisen ekosysteemi (Learning and Competence Creating Ecosystem, LCCE) -konseptin kanssa ja jatkaa sen mukaista toimintaa. Toisin sanoen, työelämälähtöisyyden ja -yhteistyön ympäristöjä syvennetään ottamalla mukaan niin käyttäjät kuin hyödyn-täjätkin samalla, kun järjestetään mahdollisuus oppimiseen – myös toisiltamme. Muodostamme jatkossa eläviä toimijaverkkoja, jossa käyttäjät, hyödyn-täjät, kehittä-jät ja mahdollistajat toimivat yhdessä toisiaan kuullen ja kunnioittaen sekä ottaen huomioon ei-aineelliset toimijat yhteisissä

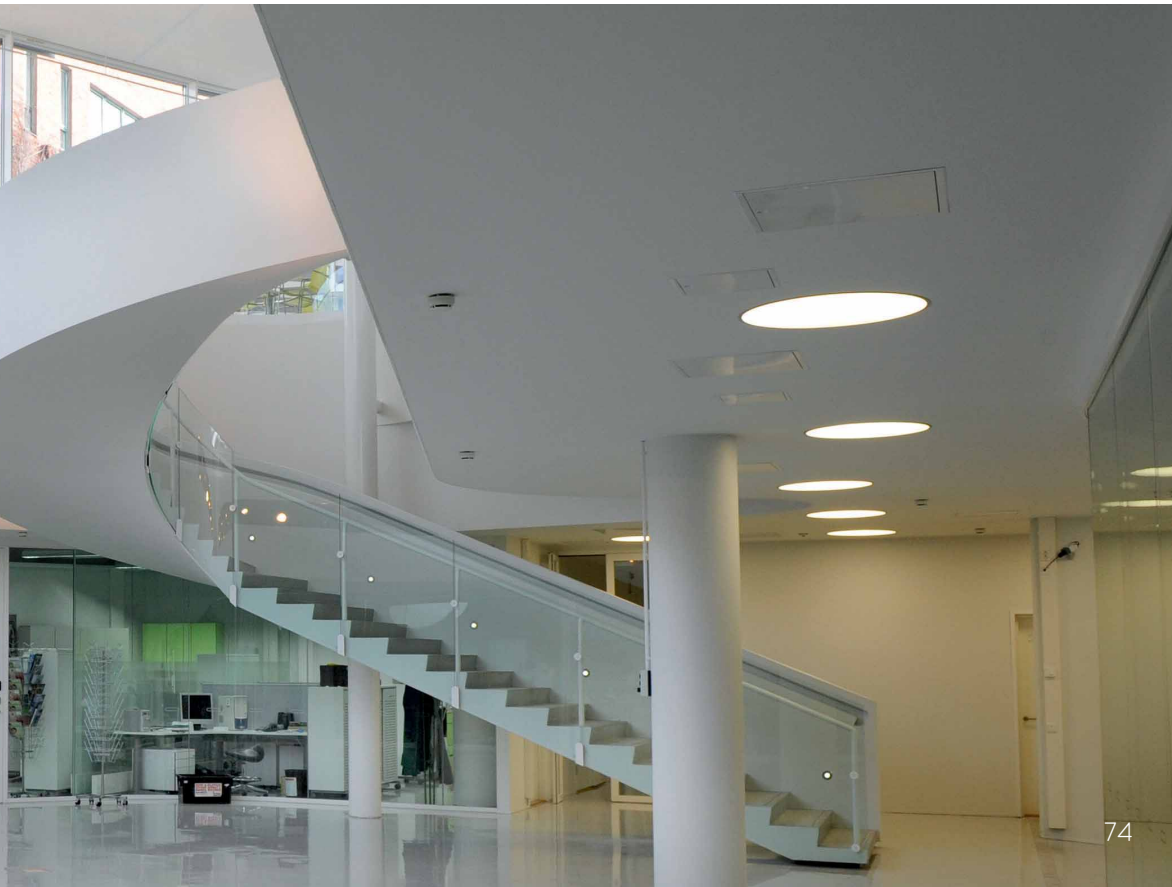

toimintaympäristöissä. Työ ja opiskelu kietoutuvat yhteen, oppimisympäristöt siirtyvät kaikkialle. Haasteeksi muodostuu, miten jalostamme, levitämme ja käytämme keräämäämme tietotaitoa ja taitotietoa jatkuvasti oppien ja kehittämisen.

Kasarmimäki Living Lab -hanke on antanut hyviä kokemuksia ja tuottanut hyviä käytäntöjä käyttäjälähtöisyyden soveltamisesta. Kymenlaakson ammattikorkeakoulun näkökulmasta on tärkeää, että Living Lab yhdistää käyttäjälähtöisyyteen myös oppimisympäristöt sekä tutkimus- ja kehittämistoiminnan. Living Lab voidaan toteuttaa aina, kun tarvitaan yhteisön voimaa ja yhdessä tekemistä uusien, avoimien ratkaisujen tuottamiseksi. Tai kun tarvitaan eri alojen osaamista ja erilaisten ihmisten panosta ratkaisuun pääsemiseksi. Tai kun pitää kuulla ihmisten tarpeita. Tarvitsemme siis LCCE Living Labia, joka rakentaa tulevaisuuden

avoimia ratkaisuja yhteisöllisesti ja luovasti, nopeasti kokeillen ja jatkuvasti parantaen, ajasta ja paikasta riippumattomasti.

Avoinkotka.fi on esimerkki Kotkan kehittämisen joukkoistamisesta. Asukkaita (so. käyttäjiä) kuullaan Kouvolassa muun muassa keskustaviisiosta (kouvola.fi). Tätä kehityskulkua voisi jatkaa laajentamalla Living Labin soveltamista Kymenlaakson rakenneuudistukseen. LCCE Living Lab voisi osallistaa kaikki kymenlaaksolaiset organisaatiot ja yritykset sekä yhteisöt ja kansalaiset etsimään uusia elinvoimaisuuden lähteitä ja keinoja vetovoimaisuuden lisäämiseksi.

Living lab on viimeisimmällä vuosikymmenellä hankkinut vahvan jalansijan eri alojen kehittämistoiminnassa. Käyttäjätiedon hankkimisen ja hyödyntämisen merkitys kasvaa jatkuvasti niin palveluiden, tuotteiden kuin yhdyskuntien suunnittelussa.

Kuluttajat, käyttäjät ja asukkaat itse tietävät parhaiten omat tarpeensa ja toiveensa. Yhtenä suurimpana haasteena eri alojen asiantuntijoille on ollut – ja on yhä – tuotteen ja palvelun loppukäyttäjien niin sanotun hiljaisen tiedon esiin ”kaivaminen”. Sanoiksi pukematon tieto on usein ratkaisevassa osassa, kun käyttäjä tiedostaen tai tiedostamattaan arvio palvelua tai tuotetta. Juuri tämän vaikeasti kerättävän käyttäjätiedon systemaattiseen hyödyntämiseen Living Lab -toimintamallilla pyritään.

Kymenlaakson ammattikorkeakoulu toteutti vuosina 2011–2014 Kasarminmäki Living Lab -hankkeen. Projektien tekijät avaavat tässä julkaisussa kokemuksiaan ja ajatuksiaan Living Labista ja sen käyttämisestä oppimisympäristöissä ja case-projekteissa.

